

SZAKDOLGOZAT

Ternóczy Brigitta

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi intézet

Óvodapedagógus alapképzési szak

Az irodalmi nevelés hatása az értelmi fejlődésre

Belső konzulens: Dr. Vörös Klára Ilona
egyetemi docens

Intézete/tanszéke: Neveléstudományi Intézet
Anyanyelvi és Gyermek kultúra tanszék

Készítette: Ternóczy Brigitta
Óvodapedagógus

Kaposvár

2024

Tartalom

1. Bevezetés és célkitűzések.....	- 1 -
1.1. A téma jelentősége, aktualitása.....	- 2 -
1.2. Témaválasztás indoklása, a célkitűzés megfogalmazása, vizsgálati módszer	- 3 -
2. Szakirodalmi és elméleti áttekintés	- 4 -
3. Irodalmi nevelés az óvodában	- 6 -
Értelmi fejlődés a kisgyermekkorban.....	- 7 -
4. Irodalmi nevelés és értelmi fejlődés	- 8 -
4.1. Értelmi nevelés irodalommal	- 9 -
4.1.1. Értelmi nevelés mondókákkal	- 10 -
4.1.2. Értelmi nevelés versekkel	- 12 -
4.1.3. Értelmi nevelés mesével	- 13 -
5. Strukturált interjú	- 18 -
5.1. Az irodalmi nevelés fontossága	- 18 -
5.2. Irodalmi nevelés integrálása	- 19 -
5.3. Irodalmi nevelés a mai fiataloknak	- 20 -
5.4. Nyelvi fejlődés és kommunikációs képességek	- 21 -
5.5. Értelmi fejlesztésének elősegítése.....	- 22 -
5.6. Technikák az irodalmi nevelésben.....	- 23 -
5.7. Irodalmi nevelés szerepe a kritikus gondolkodásának és problémamegoldó képességének fejlődésében.....	- 24 -
Eredmények és értékelésük	- 24 -
6. Összefoglalás.....	- 26 -
7. Irodalomjegyzék.....	- 28 -
8. A strukturált interjú kérdései és válaszai.....	- 31 -
9. Nyilatkozatok	- 39 -
Hallgatói Nyilatkozat	- 40 -
Konzulensi nyilatkozat.....	- 41 -

1. Bevezetés és célkitűzések

Koltói Lilla az óvodáskorúak értelmi fejlődésével kapcsolatosan kiemeli jelenségmegmagyarázó gondolkodási rendszerüket, értelemadó törekvésüket. A leegyszerűsített és közkeletű véleménnyel szemben, miszerint a kisgyermek mindent elsősorban az érzelmein keresztül közelít meg, úgy véli, tapasztalataik alapján képesek véleményt alkotni a körülöttük levő történésekről, és képesek azokat megérteni, megmagyarázni. Mindezek figyelembevételével, több szakirodalommal egyetértve, a kisgyermekkor az „értelem korának” is nevezi (Koltói, 2013). Többek között ezek a gondolatok indítottak arra, hogy magam is foglalkozzam az óvodások értelmi fejlődésével, és azzal, hogy ezt a folyamatot miképpen támogatja az irodalmi nevelés. Fraibergnek azt a gondolatát, miszerint a hároméves gyermek úgy gondolja, hogy ő a világ közepe (Fraiberg, 2005, idézi Koltói, 2013) teljesen megértem, mint szülő és mint pedagógus is. A munkám során tapasztalom, hogy ez a kezelhetetlen realiztikus világgéppel, amit a szülő kialakított a gyermekének, sokkal nehezebb lesz a későbbiek során. Jelenleg is van a csoportban kettő ilyen kisfiú, aki azt gondolja, hogy mindent szabad, nekik mindent lehet, mert ha otthon a szülő engedi, akkor az oviban is ők a parancsnokok. Rettenetesen nehéz velük, a szülő persze panaszkodni jár, a vezetőhöz, hogy a gyermeke úgymond büntetve van, mert ezt persze nem nézik jó szemmel és a gyermek ezt elmeséli otthon, nyilván ferdítve. Ám szerintem egyik pedagógus sem tűrné, ha épp elmagyarázza a gyermeknek a rossz cselekedetet, akkor a gyermek szó szerint bele nevesen az arcába. Neki ez a természetes, ezt látta az elsődleges szocializációja során. Az óvodások gyermeki gondolkodásukban gyakran emberi tulajdonságokat tulajdonítanak a világ tárgyainak és jelenségeinek. Az élőlényeket például beszélő, gondolkodó lényekként képzelik el, míg a növényeket is élettől és mozgással ruházzák fel. Az óvodások saját magyarázataikban gyakran összekeverik az ok-okozati összefüggéseket, például úgy gondolják, hogy azért van sötét, mert alszunk, vagy hogy a gyümölcsfák azért teremnek, hogy mi megehessük. Ez a jelenség az óvodáskor sajátos gondolkodásmódjának egyik megnyilvánulása (Cole és Cole, 2003; Korsós, 1997 idézi Koltói, 2013). „A gyermeki realizmus arra vonatkozik, hogy a gyermek számára az objektív tárgyi világ összemosódik belső szubjektív világával, azaz a saját szubjektív valóságában szereplő elemek mások számára is érzékelhetők. Az óvodás gondolkodása még egyszempontú, nem képes a decentralálásra (Koltói, 2013:7.2)”. Vagyis a gyermek nem tud több felé figyelni, azonban a tárgyaknak egyre több

tulajdonságát veszi észre, figyelme egyre többfelé irányul. Az idő múlásával képes több dimenzióra és az ezek közötti kapcsolatokra is figyelni.

Az irodalmi nevelés teljesen összekapcsolódik az értelmi fejlődéssel, mivel az irodalmi művek, a mesék, versek és a mondókák hallgatása, olvasása és elemzése számos kognitív készséget, képességet fejleszt. Az óvodai irodalmi nevelés azt alapozza meg, hogy az iskolában az olvasás, az értelmezés és az irodalmi elemzés során a gyermekek képesek legyenek számos komplex kognitív feladat megoldására, például a kritikus gondolkodásra, a problémamegoldásra és az összefüggések felismerésére. Az irodalmi művek általában gazdag szókincset és változatos nyelvi szerkezeteket tartalmaznak, így azok hallgatása, olvasása és elemzése hozzájárul a nyelvi fejlődéshez is. Emellett az irodalmi művek gyakran társadalmi, kulturális és erkölcsi kérdéseket is felvetnek, amelyek segítenek a gyermekeknek abban, hogy jobban megértsék a világot, az embereket maguk körül, és fejlesszék az empátiát, továbbá az érzelmi intelligenciát. Az irodalmi nevelés tehát nemcsak az irodalmi művek megismerésére és értékelésére irányul, hanem széles körű kognitív és nyelvi készségek fejlesztését, az élményalapú ismeretszerzést is célul tűz ki, ami nélkülözhetetlen az értelmi fejlődés és a sikeres tanulás szempontjából (Dankó, 2004).

1.1. A téma jelentősége, aktualitása

Az értelmi fejlődés az emberi gondolkodás és megértés folyamatainak progresszív, azaz fokozatosan emelkedő, növekvő fejlődése. Ez magában foglalja a kognitív képességeket, mint például az észlelés, az emlékezet, a figyelem, a képzelet, a gondolkodás, a logika és a problémamegoldás kialakulása és fejlődése. Az értelmi fejlődés során az egyén egyre összetettebb mentális folyamatokra képes, és ezáltal egyre magasabb szintű megértésre és tanulásra is. Az értelmi fejlődés egyéni s jellegű lehet, és számos tényező befolyásolja, mint például a genetika, a környezet és a tapasztalatok, és nem csupán gyermekkorban zajlik, hanem folyamatosan előrehalad folyamat az egész élet során.

Az óvodai irodalmi nevelés célja az, hogy az óvodás korú, 2,5-7 éves korú gyermekek sokoldalú, harmonikus fejlődését elősegítse a gyermekirodalom sajátos eszközeivel, a varázsvilágával. A cél elérése hozzájárul az irodalom művészi és alakító hatása is, valamint az óvodáskorú gyermek fogékonysága az irodalmi élményekre, a mesebeli csodavilágra (Bárdos, 2011).

Az értelmi nevelés fontos része az irodalmi nevelés, az óvodai irodalmi nevelés. A gyermekek logikai gondolkodását segíti, kíváncsiságát erősíti, beszéd- és anyanyelvi készségeit fejleszti játékosan, tudat alatt (Dankó, 2004). Tapasztalataim sajnos arra engednek következtetni, hogy egyre több az a kisgyermek, akinek a szülei nem mesélnek otthon, vagy csak nagyon ritkán. A mai világban a legtöbbször úgy oldják meg a szülők a mesélést, hogy engedik a gyermeket a nap nagy részében televíziót nézni vagy éppen a tabletet, telefont kinél milyen eszköz van jelen. Magával a médiumok használatával nem is lenne probléma, ha lenne korlát, ám sok esetben ez nincs. Ennek következtében a gyermekek képzelőtehetsége nem fejlődik, azonban a szókincsük gazdagodik, ám ez eseteként nem az anyanyelv, hanem egy idegen nyelven indul, illetve módosul tovább. Kisfiam megkésett beszédfejlődése miatt egy Egységes módszertani intézmény óvodájában kezdte óvodai életét, itt találkoztam az utóbb említett helyzettel. Ahogy a családukban is látom, sajnos a médiumok már csecsemőkortól bekúsznak a gyermekek életébe, ezzel kizárva az irodalmi nevelést otthon és a vele járó pozitív fejlesztő hatásokat egyaránt. Egy két és fél éves kisfiú, akinek anyukája nem mesélt még életében egy oldalt sem, csak a televíziót nézi a nap nagy részében, beszéde érthetetlen, fantázia világa beszűkült a televízióban látott játékokra, más gyermekekkel nehezen találja a közös hangot, nem tud együtt játszani más gyerekekkel, szociálisan visszamaradt. Itt a szülők hibája ez a kialakult helyzet, ami még helyreállítható lenne, ha a szülők is sokkal jobban együtt működnének az intézményekkel.

1.2. Témaválasztás indoklása, a célkitűzés megfogalmazása, vizsgálati módszer

Azért választottam ezt a témát, mert az én kisfiamnak is szüksége volt fejlesztésre, beszédindításra 3 évesen, és ebben a mesék, a versek és a mondókák segítettek neki a legtöbbet. A beszédindítás folyamatában a mondókák voltak, amik a legtöbbet tudtak segíteni, néhányra a mai napig emlékszik, pedig már ritkán hallja. Ma már iskolára készülünk, ám a mesék világa, a mondókák ritmusa és a versek lüktetése a mai napig fontos szerepet játszik a mindennapokban otthon is. Mai rohanó világunkban egyre több figyelmet kell fordítanunk a gyerekek értelmi fejlődésére. A szülők kora reggeltől késő délutánig dolgoznak, a gyermekek fejlődése hétköznapi feladatokon az óvodapedagógusok feladata, amely nem kevés felelősséget von magával. A mindennapi élethez szükséges dolgok, a versek és mesék világának feltárása mind-mind az óvodapedagógusra hárul, ami nem könnyű feladat egy médiumok uralta világban.

Célkitűzés: Célom a mesék, versek és mondókák vizsgálata az értelmi fejlődés folyamatában. Vizsgálom az irodalmi nevelés hatását az értelmi fejlődés lehetséges motívumok segítségével, hogyan is lehetne ezt még jobban segíteni, kifejezetten az óvodára vetítve. Először az elméleti háttérét vizsgálom az irodalmi nevelésnek, majd példákat is vizsgálok a dolgozatom kutatási részében. A vizsgálatomat strukturált interjúval egészítem ki amelyet, hat óvodapedagógus bevonásával készítettem.

Vizsgálati módszer:

Elemzés: Az irodalmi művek hogyan fejlesztik a gyermekek értelmi képességeit, melyek azok a vers-, és mondókatípusok, melyek nagymértékben fejlesztik az értelem fejlődését óvodás korban.

Kutatási módszer: strukturált interjú, melyet hat óvodapedagógussal vettem fel, részben szóban, részben kérdőív formájában, ám ugyanazokkal a kérdésekkel.

A kutatásom kvantitatív eljárásan alapul, vagyis a strukturált interjú alkalmazásakor egy összeállított kérdéssort használtam. Fő kutatási eszköze a kérdőíves felmérés, emellett pedig számos más eszköz is ismert, úgymint a strukturált interjú is (Boncz, 2015), melyet alkalmaztam.

2. Szakirodalmi és elméleti áttekintés

A szakirodalmakban azokat a szakirodalmi tanulmányokat és könyveket kerestem és dolgoztam fel, melyek az óvodai élettel, az óvoda működésével, foglalkozások módszereivel foglalkoznak, különös tekintettel a mesére, versre és mondókára. Elsőként a legfontosabb dokumentum a 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjáról szóló dokumentáció, mely mindent leír az óvoda működésének szükségességéhez. Az óvodások kíváncsiskodva figyelik a körülöttük lévő világot, és ebben a folyamatban aktívan részt vesznek. Az interakciók során kérdeznak, válaszolnak, beszélgetnek más emberekkel. Pszichológiai szempontból ez azt jelenti, hogy tapasztalatokat szereznek, másokat utánoznak és azonosítanak magukban, valamint megtanulnak és eltanulnak szavakat, viselkedési szokásokat és helyzetmegoldásokat. Az óvodások tudását gyakran jellemezheti a gyermekközpontúság, vagyis az, hogy a saját élményeikre, igényeikre és érdeklődésükre épül

(Mérei – V. Binet, 2006). „A gyermek értelmi fejlődését a sok elmélet közül Piaget írja le a legpontosabban. Piaget az értelmi fejlődést négy fő szakaszra és több alszakaszra osztja fel. A fő szakaszok: szenzomotoros szakasz, a műveletek előtti szakasz, a konkrét műveletek szakasza és a formális műveletek szakasza. A gyermek az első két évében önmaga és a külvilág közötti összefüggéseket, a cselekedetei és azok következményei közötti kapcsolatot tanulja meg, amiben eleinte csupán mozgásos cselekvései segítik (Bernát L-Solymosi,1997:21)”. Mozgása és érzékelése között szoros kölcsönhatás van, ezt a szakaszt érzékszervi mozgásos periódusnak, avagy szenzomotoros szakasznak nevezte. Kialakul saját teste és a környezet megkülönböztetésének képessége. Felfedezi a tárgyállandóság. Egy éves kortól kezdi keresni a szeme elől eltűnt tárgyakat ott. Másfél-két éves kor között belépnek az első szavak a gyermek életébe, és a gyermek beszélni kezd (József, 2010). A következő szakasz a művelet előtti időszak (kettő-hét év). Ebben az időszakban a gyermek szimbolikus képességei kezdenek kibontakozni. Beszélni kezd, belső képeket formál, és gondolkodása inkább szemléletvezérelt és intuitív jellegűvé válik. A gyermek mentálisan még mindig szorosan kapcsolódik az érzékelhető tapasztalatokhoz, és gondolkodását az eddigi tapasztalatok irányítják. Ebben az időszakban a fejlődés nemcsak fizikai, hanem társadalmi értelemben is történik. Az erkölcsi realizmus jellemzi a gyermeket, aki úgy gondolja, hogy az erkölcsi és játékszabályok állandó és változtathatatlan igazságok. Számukra az erkölcsi törvények ugyanolyan szilárdak, mint a fizikai törvények. Hat-hét éves korra a gyermekek nagyrésze már képes fejben műveleteket végezni, bár ezek még mindig a korábbi cselekedetekre korlátozódnak, azaz csak konkrét tárgyakra alkalmazzák. Ezt a szakaszt konkrét műveletek korának (hét-tizenegy év) nevezi Piaget (Piaget tanuláselméletét idézi Bernáth – Solymosi, 1997).

Az óvodáskori nevelésben az irodalomnak meghatározott feladata és célja van (Péter, 2023). Az értelmi képességek fejlesztése, a koncentráció, és a fantázia fejlesztése, az esztétikai nevelés, amely fogékonnyá teszi a gyermeket a pozitív értékekre az életben (Péter, 2023). Az érzelmi nevelés, erkölcsi nevelés, amivel a mese szereplőinek viselkedéséből ismeri a gyermek az alapvető erkölcsi kategóriákat, szociális kompetenciák kialakítása, anyanyelvi nevelés, vagyis a beszédészlelés, beszédértés, beszédaktivitás fokozása, mondatok alkotásának ajánlatott alkalmazása illetve a nyelvi eszközök megfelelő alkalmazása mind fontos feladata a nevelésben, a gyermekek számára (Péter, 2023).

3. Irodalmi nevelés az óvodában

Az óvodában nem oktatásról és tanításról beszélünk, hanem irodalmi vagy anyanyelvi nevelésről. A foglalkozások során alkalmazzuk a didaktikai módszereket és a pedagógiai eljárásokat. Ám nem kizárólagosan beszélünk az értelmi nevelésről, hanem komplexen beszélünk erkölcsi, érzelmi és közösségi nevelésről is. Arra, hogy egy óvodapedagógus milyen módon alkalmazza a tevékenységeit a különböző területekre vonatkozó módszereket, nincs konkrét, egységes megközelítés. A didaktikai tartalom azonos, ám a feldolgozás módja más és más mindenkinél, a gyermekek életkorát és képességeit figyelembe véve. Az a jó módszer, amely a legeredményesebben alkalmazható a cél eléréséhez, vagyis fogalmazhatunk úgy is, hogy módszertani szabadság van. Ez akkor nyer csak értelmet, ha van az adott pedagógusnak elég ismerete a témában, felkészül az adott témából (Demény, 2010).

Az óvoda, melyben a gyakorlatomat töltöttem a három év alatt egy egyházi fenntartású óvoda, mely az alapprogramban foglaltakon túl az értelmi nevelést kiegészíti a hitre neveléssel, melyet a gyermekek mindennapjaiba játékos módon illesztnek be az óvodapedagógusok, és az adott ünnepkörhöz, illetve egyházi történéshez tartozó történeteket, bibliai történeteket KETT-módszerrel dolgozzák fel. Ez annyit jelent, hogy a gyermekek számára a történetet padlóképekben jelenítik meg a gyermekek bevonásával, meséléssel és játékos módon. Ezzel is növelve az értelmi nevelést az irodalmi nevelésbe ágyazva a bibliai történeteken át. A Szent Margit Katolikus Óvoda pedagógiai programja szerint az anyanyelvi nevelés és fejlesztés valamennyi tevékenységi forma tekintetében megvalósítható, amely áthatja a teljes óvodai nevelést. Az anyanyelv használatát elsősorban mutatni, a gyerekek számára példát állítva kell cselekedni, nem pedig tanítani. Mivel napjainkban egyre több az olyan kisgyermek, aki valamilyen beszédproblémákkal küzd az ép értelmű gyerekek között, emellett pedig szótlannul elmenni nem lehet. Ezért is fontos, hogy a csoportokban az óvodapedagógusok munkáját a (utazó)gyógy pedagógusok, logopédusok segítsék. Az értelmi fejlesztés és nevelés célja a jártasságok, készségek, ismeretek tudatos elsajátítása a gyermekek egyéni fejlődési ütemének megfelelően, vagyis a gyermekek fiziológiai fejlettségének megfelelően kell tervezni. A kisebbekkel a verset és mondókákat naponta több alkalommal mondogatják, amikor az adott szituáció felkínálja a lehetőséget, például vizuális tevékenység vagy a szőnyegen való irányított játék során, esetlegesen az udvari szabadjátékban is mondogatják a gyerekek.

A mondókák, versek és ritmikus nyelvi panelok rendezett keretet teremtenek a gyerekek mozgásának. Az irodalmi tevékenységek lehetőséget nyújtanak arra, hogy a gyerekek képzeletben feldolgozzák agresszív késztetéseiket és szorongásaikat, így segítve őket abban,

hogy érzelmeiket kezelhetővé tegyék maguk számára, és kommunikálhassanak környezetükkel (B. Kis, 2013). A mesék és versek varázslatos világa erősíti és fejleszti a gyerekekben a tágabb környezet iránti bizalmat, valamint a természet közelében való otthonosság érzését. A történetek karakterei által példákat mutatnak vagy magyarázatot nyújtanak bizonyos viselkedésformákra, így segítve a gyerekek empátiájának, erkölcsi tudatosságának és szociális érzékenységének fejlődését. Az irodalmi tevékenység sajátos külsőségeivel és rituáléival együtt fejleszti a csoportközösség érzését. Az első irodalmi élmények elengedhetetlen részét képezik a felnőttek jelenléte, a közös mesék hallgatása, dramatizálása és az együtt megélt szimbólumrendszer, ami erősíti az óvodai csoport identitását. A gyermekirodalom összeköti a generációkat, elősegíti a család és az óvoda közötti szoros kapcsolatokat, és általánosságban erősíti a magyar nyelv és a magyar kultúra iránti kötődést (B. Kis, 2013).

Értelmi fejlődés a kisgyermekkorban

Kisgyermekkorban inkább a rövid, játékos, hangulatos, rímes, ritmusos és ismétlődéseket tartalmazó mondókákat, verseket részesítik előnyben. *„Az első életévekben szerzett élmények és tapasztalatok meghatározó szerepe ma már a közgondolkodásban is elfogadott, nemcsak a szakmai közéletben. A bölcsődei gondozásban a gyermek és felnőtt folyamatos kapcsolatban levése, interakciója segíti a szokások alakítását, az ismeretnyújtást, a sokoldalú nevelést (Molnár, 2015:6)”.*

Az anyanyelvi nevelés célja mindennapos foglalkozások során az érthető, kifejező készségének kialakítása. Ebben az érzékeny és mindent utánzó időszakban a nevelő részéről követelmény az érzékletes, tiszta, könnyen követhető kellemes beszéd. Másik fontos összetevő, a gyermekek nyelvi fejlődés játékoskeretek közötti segítése az összes tevékenységi formában (Molnár, 2015). Napjainkban ezt a feladatot nehezebb ellátni, mert a média és a televízió nézési szokások alapvetően átrendezték a családokat, a közösségek életét, emiatt a média hatása nehezen követhető nyomon. Ma a családok egyre több ingerrel élnek együtt, ami többnyire vizuális és/vagy auditív hatásokat jelent, mindennek számos negatív következményével. Kevesebb a beszélgetés a családokban, baráti társaságokban, kevesebb a gyermekekkel töltött értékes beszélgetési idő, a gondolataink átgondolt megfogalmazására és kimondására szánt idő, vagyis nem gondolják át mit is mondanak, nem gondolnak bele a következményekbe. A gyermekek számára a beszélgetési időbe beleszámíthatjuk az esti mesélést is. A könyvből olvasott szövegnek, illetve a fejből mondott meséknek számos pozitív hatását igazolták már a kutatók mind az értelem, mind a kognitív folyamatok fejlődésének tekintetében. Az információk,

ingerek feldolgozására nyújtott felnőtti, családi minta egyik hatása lehet, hogy a kisgyermek nehezen szólal meg, nem szívesen és keveset beszél, ám ez sem mindig igaz (Molnár, 2015). Van olyan ovis a csoportomban, aki nagyon halkszavú, alig érthető és keveset beszél a felnőttekkel, de a kis barátaival hangosan, érthetően kommunikál. A beszéd folyamata önmagában is tekervényes, sok alkotóelem működéséből tevődik össze, és így több alkalommal számos zavar adódhat. (Molnár, 2015).

Megítélésem szerint a gyermek fejlesztése érdekében napjainkban az óvodapedagógusoknak is ilyenféle kompetenciákkal kell rendelkezniük, tehát egyszemélyben kell lenniük szülőnek, minden szakos tanárnak, barátnak, orvosnak, és lassacskán már nincs olyan terület, melyhez ne kellene értenie. Ahhoz, hogy ezt meg tudják oldani, pótolhatatlan nyelvi képzési programokban való részvétel és azoknak a követelményeknek való megfelelés. (Molnár, 2015).

4. Irodalmi nevelés és értelmi fejlődés

„Mára megkerülhetetlenné vált a médiumok, az elektronikus tömegkommunikáció szerepének vizsgálata az olvasáskutatásban, az olvasóvá nevelés folyamatában (Bereczkiné Záluszkai, 2013: 37).” Boldizsár Ildikó azokról a „bitagyú gyerekekről” ír, akiket áradó képi információk elárasztanak, ez pedig a sok telefon, televízió és más médiumok előtti időtöltés miatt alakul ki. Ezek a gyerekek elvárják, hogy a történetmesélés tempója olyan gyors legyen, mint a számítógépeké (Boldizsár, 2004). A vizuális információk fokozódó jelentősége miatt fontos folyamatosan megújítani az óvodai irodalmi és anyanyelvi nevelés tartalmát és gyakorlatát. Ez magában foglalja a módszerek és célok rendszeres frissítését, hogy a gyerekek számára vonzó és hatékony legyen a tanulás (Bereczkiné Záluszkai, 2013). Ez azért is fontos, mert a gyerekek ebben a korban akarják a tudást, szívják be magukba a sok információt, amit hallanak. Az óvodás korban a gyermeki érzelmek dominálnak, ami kihatással van az irodalomhoz való viszonyukra is. Első érintkezésük az irodalommal általában rövid, ritmikus műveken keresztül történik, és érdeklődésük a belső és külső világ iránt folyamatosan erősödik. Még akkor is élvezik a gyermekdalok, mondókák és játékszövegek ritmusát, amikor a szavak jelentését még nem teljesen értik. Az óvodások gyakran kísérik mozgásukkal a verselést, ami fejleszti a pszicho-fiziológiai koordinációt és hozzájárul a beszédminőség fejlődéséhez (Dankó, 2004). A három-négy éveseknél a rímek és a ritmusok élvezete dominál, míg az öt-hét évesek már mélyebben érdeklődnek a vers témája iránt, és jobban képesek megérteni a költői képeket.

Ahogy fejlődik a szemléletes-képszerű gondolkodásuk, és új tapasztalatokat szereznek, egyre jobban érzékelik a versek hangulatát és gondolatait. Emlékezetük segítségével képesek új kombinációkat alkotni ismert valóságelemekből, így aktívan fejlesztik reprodukív és kiegészítı fantáziájukat. Eközben továbbra is nyitottak maradnak a költészet hangzásbeli játékaira és zeneiségére (Dankó, 2004).

A középső- és nagycsoportos óvodások érdeklődése és figyelme fokozatosan a mesék felé fordul. Az óvodapedagógiai gyakorlatban gyakran alkalmazott mesefeldolgozási formák mellett az interaktív mesemondás bevezetése további fejlődést jelenthet a szövegértés és a kreatív szövegalkotás területén az óvodában. Az interaktív mesemondás során a gyermek megtanulja a szó és a jelölt dolog közötti kapcsolatot, gyakorol bizonyos társalgási eljárásokat, és partnerként viselkedik. Emellett a hallgatói magatartást is elsajátítja, miközben aktívan részt vesz a mesékben, reagálva az előadóra és más hallgatókra (Szinger, 2009).

4.1. Értelmi nevelés irodalommal

Az óvodáskorú gyermek életkorának megfelelő irodalmi műfajok: a mese és a vers. A mesélés és verselés élmény a kisgyermek számára. Irodalmi nevelésről csak akkor beszélhetünk, ha a gyermek szereti a mesét és a verset, örömet okoz neki, ha kéri, ha várja az újabb és újabb élményt. Kezdetben a gyermek befogadó, s mi vagyunk az előadók. Az irodalmi nevelés akkor éri el fejlesztő hatását, ha a gyermekből, mint befogadóból maga is előadóvá válik (Fáyiné Dombi – Sztanáné Babics, 2013).

A gyermeknek két tündérvilága van: a cselekvés síkján a játék, szellemi síkon a mese (Boldizsár, 2015). A mesét hallgató gyermek arcán mindenről megfélekedező áhítat, odaadás ül, ha tiszta szívből mesélünk. A 2,5-7 éves kor a szavakkal való játéknak, a szavak muzsikájában való játéknak a kora. Mese hallgatásakor a gyermek magába szívja a mese szövegét, ezáltal sokkal könnyebben és jobban tudja a saját anyanyelvét elsajátítani, saját kis világába bele tudja építeni a halottakat, és ez sokkal mélyebben megtapad a tudatában, mint azt gondolná, mint mikor saját maga próbálja megfogalmazni a tartalmat (Demény, 2010).

4.1.1. Értelmi nevelés mondókákkal

A mondóka egy egyszerű, érthető, rövid és ritmusos, ismételtetésre szolgáló verses szöveg. A hangokkal való játék, a tiszta rímek, a mozgással kísért ritmikus szöveg élményét adja. A testi kapcsolat a lényegi eleme (Bujdosóné Papp, 2015).

A mondókák gyakorlásával jelentős javulást érhetünk el a gyermekek helyes kiejtésében és hangképzésében. Ezek ösztönzik a beszédaktivitást és összefüggő beszédre ösztönöznek. A beszédfejlődés alapja a gondolkodási képesség javulása. Az egyének között nagy eltérések mutatkoznak a fejlettségi szintben, amelyek leginkább az otthoni környezeti tényezőkkel magyarázhatók. Az ingerszegény környezet, a szülői figyelem hiánya, valamint a szegényes szókincs és a kevés beszéd között összefüggés van. Emellett a lakókörnyezet és a testvérek száma is befolyásolja a beszédaktivitást (Kocsisné – Túriné – Ruzsics, 2013). A mondókák különböző típusaival más-más részképességekre tudunk hatást gyakorolni amellet, hogy a szókincset, a mondatok rendjét, a ragozást és a rímeket, szópárokat is megtanulja a gyermek, tanulás nélkül. Az ölbéli mondókákkal a legkisebbek számára a beszédindítást, a kognitív képességek indulását segíthetjük elő. Fontos eleme a gyermekek ritmikus mozgása, ringatása, hintáztatása, miközben a szülője beszédét, hangját, hangsúlyát is hallja (Horgas – Levendel – Trencsényi, 1976). „*A fejlődés során ezt az összetett élményt (a szülői közelség és a szabályos mozgás öröme) a vers önmagában is képes lesz majd felidézni (Horgas – Levendel – Trencsényi, 1976 idézi B. Kis, 2013)*”. A népi mondókák kiemelkedően segíthetnek az anyanyelv-elsajátítás fontos lépéseinek előmozdításában. Ezeknek a mondókáknak jelentős része nem elsősorban értelmet közvetít, hanem inkább a hangzásuk és a ritmusuk révén hatnak. Az érzéki oldalának hangsúlyozásával mélyíthetjük és erősíthetjük a felnőtt-gyermek közötti kapcsolatot, ami az érintkezésen alapuló kommunikáció alapját képezi. A ritmikus lüktetés kiemelt jelentőséget kap a höcöggető, lovagoltató, tapsoltató, ütögető, kalapáló, fejlődáló mondókáknál, míg a nagyobb gyerekek esetében az ugráló, futtató, hintáztató mondókák, kiolvasók vagy sorolók kerülnek előtérbe. Ezek a rövid rigmusok a konkrét élethelyzetben nyerik el megfelelő szerepüket, például bármelyik mozgékony mondóka könnyedén alkalmazható ölbéli lovaglaskor is, például Egyedem, begyedem tengertánc...(Dankó, 2004). Mint Dankó Ervinné is írja a 3–7 éves gyermekeknél gyakran megfigyelhető a versalkotási hajlamosság, amikor a gyermek a hallott irodalmi anyagból megjegyzett szavakat vagy csak a mondóka, vers ritmusát felhasználva saját verseket és meséket alkot. Ezeket az alkotásokat egy napig ismételtetheti, azonban később gyakran el is felejt azokat (Dankó, 2004). A gyermekek által magukban dünnyögött, mondogatott vagy fennhangon kántált rigmusok általában

egyszerű, esetleg értelmetlen szavakból vagy halandzsa szóelemekből állnak, esetenként pedig keveredhetnek értelmes és értelmetlen elemek is (B. Kis. 2013).

A kisgyermek az ismert, mondókák esetében is nagyon gyakran halandzsázik, mert nem érti vagy félreérti a szöveget, ezáltal új szavakat kezd el kialakítani, amik számunkra halandzsák, és keveri a sorokat, szószerkezeteket (B. Kis, 2013). Az értelmetlenség nem zavarja a gyerekeket a versekben, inkább zenei hatásukra figyelnek, és képzelőtehetségükkel akár az elérhetlent is kiegészítik. A népi mondókák között gyakran találunk hasonló, egyszerű rigmusokat, amelyek kizárólag önfeledt ritmusélményt nyújtanak, értelmes és értelmetlen elemek keverékével. A modern gyermekköltészet időnként ezt az őseredeti, primitív változatot idézi fel, például Tamkó Sirató Károly: Két ló a betonon című hangverse, amelyben a ritmusélmény és a mozgásos játék egyaránt megjelenik (Rigó, 2007).

Az életük első éveiben minden gyermek szereti a verseket, még azok is, akik később eltávolodnak ettől a művészeti ágtól. A kisgyermekkorú versszeretet alapja az, hogy a versek által felidézett nyelvezenei eszközök mozgásélményt hoznak létre., amely az óvodáskorban egészen az iskola kezdetéig nyomon követhető. Az élményelemek összefüggéseiről Mérei Ferenc az alábbiakat írja: A három- és három év körüli gyermek tanulási folyamatában a mozgás játszik vezető szerepet. Mozcások utánzásával ért meg helyzeteket és old meg viszonylag bonyolult feladatokat, emlékezetében pedig felidézi ezeket a mozgáselemeket. Élményeinek maradványai főként olyan sémákban jelennek meg, amelyekben a mozgás dominál. A ritmus fontos tényező ebben az időszakban, amikor a gyerek örömeben vagy esetleg dühében ugrál, csapkolódik, és mindig meghatározott ütemet követ. A hangulatot kifejező mozgás ritmusa lassan önállósodik, ami egyfajta áttérést jelent az eredeti mozgásokról egy másik formába (Mérei –V. Binet, 2006). A mozgásos feszültség szelídüi és ez a hangulati megfelelőjéhez kapcsolódik. A gyerek hallja és magába szippantja a mozgásban, mozgásos mondókákban rejlő hangulatot, amelyek segítségével kifejezést nyernek az érzéseik és levezetheti a feszültséget. A mozgás és hangulat közötti kölcsönhatásban fontos szerepet játszanak a rímes, alliteratív és ismétlődő szó- és sorstruktúrák. Ezek az elemek segítik átadni a hangulatot és erősítik a mozgásélményt. Mivel a mozgás az egész gyermekkorban érzelmekkel és hangulatokkal kapcsolódik össze, ezért könnyen válnak a hangzások az adott érzelmek és hangulatok hordozóivá (Mérei – V. Binét, 2006). A gyors és lassabb ritmusok egyaránt szolgálhatnak mozgásos élmények és érzelmek kifejezésére egy kisgyermek számára. A kisgyermek fogékonysága a versek iránt abban gyökerezik, hogy a ritmus és a hangzás

ugyanahhoz a kifejező, érzésekkel átszőtt sémához tartozik, mikor testmozgással helyettesíti, és az érzelmeket kifejezi (Mérei – V. Binét, 2006).

Összességében a rövid ritmusos versek, mondókák rendkívül jól használhatók az értelem fejlesztésében. Az anyanyelvi fejlődés során a mondókák ismételtetésével gazdagodik a gyermek szókinccse, időnként használt, vagy archaikus szavakkal, kifejezésekkel ismerkedhet meg, elsajátítja a saját anyanyelve dallamát, lüktetését. A gyakori ismétlések, nyelvi történések, rímelések és ütemek észrevétlenül magukkal ragadják a kisgyermeket, fejlesztve ritmusérzékét és hallási figyelmét és emlékezetét. A mondókák megfelelőek az artikulációs és hanghordozási hibák kiküszöbölésére is. Ezenkívül a mondókák segíthetik az agyi területek összekapcsolását, miközben a különböző agyi területek integrációja sikeresen megtörténik. A mondókák ismétlésével vesztibuláris idegeket is ingereljük az agyban, ezekkel új idegpályákat építünk ki, ebben segítenek nekünk a különféle mozgásos mondókák és mozgást utánzó mondókák (hintáztatás, höcögtetés, lovagoltatás, ringatás, tapsolás stb.). A gyermek mozgáskoordinációja és egyensúlyérzéke is javul (Horváth-Szinnyai, 2013). Az óvodában gyakran használunk humoros mondókákat, melyekkel a gyerekeket játszva foglalkoztatjuk, mint például a Mátyás király levelet ír... kezdetű mondókával, mellyel egy kicsit a kíváncsiságra is tudunk hatni, illetve az íráselemeket is mutathatjuk nekik például a vessző, pont, írás utánzás. Ez egy nagyon kedvelt mondóka volt a gyakorlatom során, sokszor a szabadjáték idejében is alkalmazták a gyerekek egymásra rajzolva, még az udvari játék alkalmával a fűben ülve is.

4.1.2. Értelmi nevelés versekkel

„A vers: „költemény”; „a bibliai szöveg legkisebb egysége”. A latin versus („barázda; sor, verssor, költemény”) átvétele az -us végzet elhagyásával (mint az apostol, angyal szavakban), a korai s-ező ejtés szerint (mint sors). A latin szó a vertere, versum („megfordít”) ige származéka, és eredetileg az ekének a barázda végén való visszafordítására utalt” (Magyar etimológiai szótár, é.n., vers címszó)

A versek segítik a helyes artikuláció és hangképzés gyakorlását, valamint ösztönzik a beszédaktivitást és összefüggő beszédre sarkallnak. Emellett a versek segítségével rohamosan nő a gyerekek szókinccse, és kapnak szómagyarázatot is ott, ahol nem értik a szót. A versek mintát nyújtanak a mondatalkotásra és mondatfűzésre. A beszédészlelés és beszédértés is fejlődik, és a gyerekek megtanulják a helyes előadásmódot is, ideértve a modalitást, intonációt és a metakommunikációs elemeket (Dankó, 2004). A mondóka és a vers egyaránt örömforrás a

gyermek számára. A versek segítségével formálhatjuk és elmélyíthetjük érzelmeiket. A ritmus és az érzelmi gazdagítás által az értelem sokszínűsége és gazdagsága is fejlődik. A zenei elemek, rímek hangsúlyozása jelentős segítséget nyújt ebben a folyamatban (Dankó, 2004).

A versek és mondókák óriási hatással vannak a gyermekek fejlődésére minden területen. Segítik a mozgás tanulását, mivel a mondókázás és a verselés fontos része a ritmusnak (Daróczi, 2014). A vers ritmusa különböző hatásokkal van a gyermekekre. Ha egy vers gyorsabb tempójú, élénkké és vidámabbá teheti a gyermeket, míg ha lassabb a ritmusa, akkor nyugtató hatást válthat ki belőle, sőt, akár unalmat is. Nemcsak a ritmus, hanem a vers hangulata is befolyásolja a gyermekeket. A magán- és mássalhangzók különféle érzelmet hordoznak. A magánhangzók közül például a magas hangok általában vidámak, pattogósak és tréfásak, míg a mély hangok szomorúak és rejtelmesek lehetnek. Ugyanez igaz a mássalhangzókra is, amelyek lehetnek lágyak vagy kemények. Így a verselés során a gyermek érzelmi világát formálhatjuk és befolyásolhatjuk, változtathatjuk (Dankó, 2004). Ugyanígy lehet formálni az erkölcsi érzelmet és az érzelmi világot is. A gyerekek erkölcsi érzelmi világát azok a művek befolyásolják leginkább, amelyek egész tartalmukkal optimistává és jókedvűvé teszik őket, valamint pozitív befejezéssel zárulnak (Dankó, 2004).

A jó gyermekversre jellemző, hogy rövid, játékos, ismétlődéseket tartalmazó, rímes, ritmusos, humoros, nyelvi játékok, szójátékok, szóképek, zenei megformálás jellemzi, vagyis van ritmusa, van benne könnyen elképzelhető kép, mint például a Tündér című vers kezdete, Bóbita, Bóbita táncol... Tematikájukban és formavilágukban egyaránt sokszínű művek (Bujdosóné Papp, 2015).

4.1.3. Értelmi nevelés mesével

A mesélés sajátos szituációja és bensőséges hangulata biztosítja az érzelmi biztonságot, egy olyan nyugodt, csendes és szeretetteljes légkört, amelyben a gyermek pihenhet, elernyedhet, és lezárhatja a mozgalmas, eseményekkel teli napot. Ám a gyermek a mesehallgatás során nemcsak a mesélőre, hanem befelé, a saját kis képi világára is figyel, saját vágyainak megfelelő fantáziaképet alkotja meg, ami segíti őt a felgyülemlett belső feszültségei, negatív érzései, félelmei feldolgozásában (Kádár, 2012).

A mese a való világ között van egy varázshíd, amelyet az élőbeszéd mindennapos változásaiból tudunk fejleszteni. Ezen könnyen jár a gyermeki fantázia a határokat megközelítve vagy éppen túlszárnyalva. Örömforrásnak és társas élménynek nevezzük, amely a játékhoz ugyanúgy nagy

energiákat mozgósít a gyermekekben. Ennek az élménynek a segítségével tudunk a gyermekekkel beszélgetni arról, ami a legjobban foglalkoztatja őket és a világ egészét illetően szintén. A gyermekeknek a magunk kitalálta, kis terjedelmű meséktől, sokféle szerkezetű és formájú mesét mondhatunk, ami a valóságos mégis a csodás elemekkel, átváltozásokkal, varázslatokkal átszőtt tündérmese tanulságai a gyermeki és mesei megfelelések következtében mélyre hatol és beépül a gyermekek viselkedésébe és szabálytudatába (Demény, 2010).

A mese nevelő hatása a felismerés, az előrelátás, a képalkotás és a képzelet begyakorlásában rejlik. A felnőtt szavaiból, szószerkezeteiből analizálják gyerekek, hogyan kell elképzelt vagy átélt eseményeket tagolni, szavakra átfordítani, másoknak elmondani, a másokra odafigyelni. Ez a későbbi tanulási folyamatok megalapozása. A fejből mondott népmese az a műfaj, amit az kiötlő és a továbbadó is mindig komolyan vett, s mellyel azt az érzést tudta kelteni a hallgatóiban, hogy amíg mondja maga is elhiszi. Egyszóval az igazi mese az csak fejből mondható. Emellett néhány nagynevű író sikeres meséjének alkalomszerű felolvasása is jótékony hatással van a kisgyermek nevelésére (Demény, 2010).

A kortárs irodalmi alkotásoknak is helye van az irodalmi anyagban. A gyermekek nagyon szeretik Vadadi Adrien óvodás meséit, Bartos Erika Bogyó és Babócaját vagy a nagyobb gyermekek számára Berg Judit Rumini sorozata nyújt hatalmas élményt. Rumini kalandjai például már az öt-hat éves korosztálynak hihetetlen élményeket adnak, elrepítik őket a varázslatos kalandok sorozatába, ahol kis kalóznak képzelhetik magukat a jeges tengereken keresztül, a fa evő polipon át egészen a Datolyaszigetig. A mesefoglalkozásokon való részvétel a gyermekek számára mindig önkéntes. Ők döntenek el, hogy mikor szeretnék csak játék közben távolról hallgatni a mesét, és mikor szeretnék közvetlenül részesei lenni a folyamatnak, ám az utóbbi a jellemző.

„A magyar népmesék igazodnak a kisgyermek mágikus világképéhez, animisztikus, kettős tudatával ideális befogadója a mesének. A mese valójában a gyermekek szemével nézett világ. A mesékben az erkölcsi világrend uralkodik, és összeköttetés van a sors és az érdem között. A mesemorál alaptörvénye szerint <jó tett helyébe jót várj>” (Bereczkiné Záluszkai, 2018: 9). A népmesék, szájhagyomány útján terjedő, ismert vagy névtelen személy által lejegyzett írások. Több száz éves múlttal rendelkeznek, melyek megmaradtak az emberek képzeletében, és ezáltal eljutottak a mai kor gyermekeihez. A népmeséket egy az adott korban élő személy fogalmazta meg, a mesélő pedig élő szóban adta tovább hallgatóinak az izgalmas történeteket, de leírni nem volt sem lehetősége, sem pedig célja, hiszen csak a hallgatót kívánta szórakoztatni (Péter, 2023). Akik ezeket a meséket hallgatták, később továbbadták, kicsit módosítva a mesén. Mivel

nem emlékezhetek rá szó szerint, az akkor aktuális érzéseiket, lelki folyamataik egy részét, saját gondolataikat is beleszórták az adott történetbe. Így minden egyes elmondás után alakultak, csiszolódtak a történetek, még a mai napig is. Rengeteg népmesét most is több változatban megtalálhatunk, már leírt formában. Híres népmese gyűjtőink, Benedek Elek, Móra Ferenc, Illyés Gyula, akik azért járták a világot, hogy a világ minden népétől származó régi meséket egybegyűjtötték, és leírt formában hagyják meg nekünk őket. A mesék hozzátartoznak a mindennapi életünkhöz, hiszen minden egyes mesebeli mondatot átformál a saját, lelki vágyaink köré az elménk tudatalatti része és ezek segítenek a tudattalan folyamatok követésében és megélésében.(Péter, 2023) A népmesékben az adott kor szabályai és elvárásai és humor fogalmazódik meg, ezeket valószínűleg minden hallgató kicsit átformálta és a saját ízlése szerint mesélte újra tovább. Mind a népmesék, mind a klasszikus vagy kortást íróink meséi elsősorban a mulattatás, örömszerzés, élményszerzés céljából szolgálnak, hiszen minden mesében van egy megoldásra váró probléma és sokszor különböző több különféle megoldási lehetőséget is kínálnak. Így a mesék segítenek a problémamegoldó képesség fejlesztésében, illetve lehetőséget biztosítanak az önismeret javítására. Nevelési célok is előkerülnek bennük, hiszen a legtöbb népmese végén levonhatjuk az adott témával kapcsolatos konklúziókat és a fontos információkat.(Péter, 2023) A mesék sajátos varázsvilága segíti a gyermekeket abban, hogy biztonságban érezzék magukat, és ne kényszernek élik meg a történetek és cselekvések sokszínűségét. Az ismertebb népmeséink mindig jó végkifejletet mutatnak, ezzel pozitív irányba terelve a biztonságérzetet és a világszemléletet. Azonban vannak olyan népmesék, ahol a pozitív befejezést tragédia előzi meg. Ezekben az esetekben gyakran találunk tanulságokat és tanításokat, amelyek segítségével a gyerek figyelme és értelme a pozitív gondolatok felé terelődik (Stiblar, 2006). Minden magyar népmesében csodákkal találkozhatunk, olyan eseményekkel és szereplőkkel, amelyek határtalan lehetőségekkel vannak felruházva. Ezek a csodák segítenek a hallgatónak nyitottá válni, bátorságot és erőt adnak ahhoz, hogy még befogadóbbak legyünk a népmesék által (Stiblar, 2006). A családban is nagy szerepe van a meséknek. Mindegy milyen mese, ami a gyermek érdeklődését felkelti, figyelmét leköti, azzal már fejlődik az értelme. A mai gyermekeket egy rohanó világ veszi körül, lelassítani ezt a világot a mesék segítenek valamennyire. A történetekben nem a rohanás, és nem is a dolgok gyors megoldása a cél, hanem a biztos, rendezett végkifejlet. Elsősorban a szülők segíthetnek gyermekeiknek megnyugodni, nap végén a gondolataikat lecsendesíteni és izgalmas mesék közreműködésével elkalauzolni őket a színes, kalandos, akár akciókkal dúsított mesebirodalomba. A mese nincs időhöz és helyhez kötve, bárhol és bármikor van lehetőség rá,

nem kell feltétlenül könyvből mesélni. Sok változás és esemény történik a gyermekekkel és a gyermekek körül, amelyeket a mesék kiválóan segíthetnek feldolgozni, ritkább esetekben pedig akár megoldani is. A gyermekek szeretik magukat egy adott mese szereplőjének a helyébe képzelni, így egy megfelelő mese kiválasztásával talán könnyebben tudják feldolgozni a velük történt eseményeket (Tancz, 2009). *„A verselés, mesélés tevékenységterületen belül van lehetőség a népmesék megismertetésére. A hagyományos mesélés nagyon élményszerű a gyermekek számára, ha a pedagógus teljes átéléssel tudja átadni a mesét, nem pedig egy unott, elmondott, nem hangsúlyozott történet elmondásával(Péter, 2013:5).”* A mesekezdő formulák használata előtt már hagyománnyá vált, ez segíti a motivációt és figyelmet felkelteni az óvodapedagógusnak, ha valamilyen módszerrel, például énekkel, mesegyertyával, meseszönyeggel vagy mesehívó mondókával kezdi el a foglalkozást. Ezek a módszerek és eszközök segítenek a gyermekeknek felismerni, hogy mese fog következni, és figyelmesen hallgatják az óvodapedagógust. Fontos, hogy az óvodapedagógus mindig előre felkészüljön a mesetevékenységekre, akár eszközök készítését, akár csak a mese tartalmát, szövegének értelmét vagy akár csak a mese szereplőit nézzük, mivel az előzetes ismeretek elengedhetetlenek mind olvasott, mind élőszavas mesélés esetén (Stiblar, 2006). Az óvodákban gyakran szerveznek mesékhez kapcsolódó tevékenységeket egy-egy világnap, jeles nap vagy ünnep alkalmából. A történetek segítségével könnyebb lehet egy adott témát megismertetni az óvodáskorú gyermekekkel. Vannak olyan foglalkozások, amelyekre a gyermekek kifejezetten várnak, hiszen a mesék varázslatos világában való részvétel sok örömet és izgalmat nyújthat számukra. Szeptemberben például nagyon sok népmesét olvasunk a gyermekeknek, ezzel is előkészítve a szeptember 30-át, a népmese világnapját.

Összegezve tehát az irodalmi nevelés, amit óvodában anyanyelvi nevelésnek hívunk, minden foglalkozásban, minden tevékenységben benne van. Az irodalmi nevelést konkrétan nem is tudnánk elhatárolni az értelmi fejlődéstől. Az értelmi nevelés is minden tevékenységben benne van, akár egy vizuális foglalkozást vagy egy testnevelés foglalkozást veszünk alapul. A legtöbbet az irodalmi tevékenység segít, mely beindíthatja az elmaradt, megkésett beszéd fejlődését a mondókák segítségével. Segít a fantázia, a képalkotás folyamatában, érezteti azt, hogy a verseknek, meséknek milyen a hangulata, akár a hangutánzó szavakkal, akár egy-egy olyan mondattal, mint a „suttogta szomorúan” szókapcsolat a mesékben a mondatok végén. Az értelmi nevelés számtalan teret nyit meg a gyermekek előtt, felkelti kíváncsiságukat, olvasó gyermekké nevelheti őket. Bár Boldizsár Ildikó azt mondja, hogy az olvasásra nevelés sokkal korábban kezdődik, mint ahogy azt sokan gondolnák. A szülőknek és óvodapedagógusoknak

már az óvodás korban is fontos szerepük van abban, hogy kialakítsák a gyermekben az olvasás iránti érdeklődést és pozitív attitűdöt az irodalom iránt. A mesékkal való rendszeres foglalkozás és az olvasás örömeinek megismertetése már kisgyermekkorban hozzájárul a gyermek érzelmi, kognitív és nyelvi fejlődéséhez, és elősegíti az olvasás iránti pozitív attitűd kialakulását. A szülők aktív részvétele és támogatása ebben a folyamatban elengedhetetlen. Az óvodapedagógusok igyekeznek az ismeretek bővítésére a mesék által. A rengeteg és egyre növekvő mese, vers és mondókák halmazában, mégis többször nyúlnak vissza a régi, klasszikus mondókák felé, ám a fiatalabb korosztály szívesen alkalmazza a kortárs írókat, költőket. A nagycsoportos gyermekek számára például kifejezetten javasolták Berg Judit Rumini könyveit, ahol a kiséger számos kalamajkába kerül és mindig talál megoldást, illetve a magyar népmesék számtalan darabja várja a gyermekeket már az egészen kicsi kortól a nagycsoportos korig. Varró Dániel versei a gyermekek nyelvére íródtak, könnyen megértik az összefüggéseket, a rímek által pedig vidáman mondogatják. Ám a régebbi művekről sem szabad megfeledkeznünk. Nemes-Nagy Ágnes Tavaszi felhők című versét a gyerekek könnyen és gyorsan megtanulták a gyakorlatom során, még magyarázat nélkül is, a dallamosságának, ritmusának köszönhetően.

A mesék világa korlátlan fantáziabirodalom a gyermekek számára. Egy jól előadott, feldolgozott mese a gyermekek számára olyan kapukat nyit ki a kis világában, amiről a gyermek még nem is tudott, nem is érezte, hogy meg tud tenni olyan dolgokat, amikről úgy gondolta, hogy nem is képes. A mesék világa bátorítja a gyermekeket, esélyt ad nekik, hogy a félelmeiken túllépjenek, eligazodjanak a világban. Sok kisgyermek nem hall mesét élete első 2-3 évében. Értelmében ugyan nem biztos, hogy elmarad a többi gyermektől, ám a türelme, fantáziája, kreativitása, beszéde sokban különbözhet azoktól a kisgyermekektől, akik hallották a mesét, elképzelték majd lerajzolták a mese szereplőit. Az óvodapedagógusok munkájában hatalmas felelősség van. A hétköznapiak során az Ő felelősségük a gyermekek képességének fejlesztése, testi -és lelki egészségük védelme, a fejlődésük és nevelésük rájuk hárul.

Ha belegondolunk, hogy a mi is az a tevékenység terület, melybe nem tudunk mondókát vagy bármilyen más irodalmi alkotást beleszőni, jó sok időbe telne, vagy egyáltalán nem is találnánk ilyet. Saját tapasztalatom az, hogy a gyermek számára a mese igen is fontos és elengedhetetlen eszköz mind az értelmi nevelés, mind a képességek fejlesztésének területein. A dalok, versek, mondókák, ha jól választjuk őket, illetve a dalos játékok is felvidíthatják a gyerekeket, arra sarkallják őket, hogy együtt játszanak, csoportosan építsenek a szőnyegen, ez mind az irodalmi nevelés hatása az értelmi fejlődésre.

5. Strukturált interjú

A vizsgálati módszerként a strukturált interjút választottam. Öt jelenleg is aktívan dolgozó és egy már a nyugdíjas éveit élvező óvodapedagógussal beszélgettem arról, hogy ők miként használják, illetve használták a mindennapjaik során az irodalmi nevelést az értelmi fejlődésre és miként integrálják az irodalmi nevelést a többi foglalkozásban.

Az interjúkra hét kérdéssel érkeztem, illetve küldtem ki a Google űrlap segítségével, melyre maradéktalanul válaszokat is kaptam.

Az irodalmi nevelésnek kulcsfontosságú szerepe van az óvodások körében, és a válaszok változhatnak a válaszadók életkorától és a tapasztalataiktól függően. A következő fejezetben az interjúk elemzését írom le, az interjúk és az űrlapok válaszai a mellékletben megtalálhatóak.

5.1. Az irodalmi nevelés fontossága

Kérem, fogalmazza meg, Ön szerint, miben rejlik az irodalmi nevelés fontossága az óvodában!

Az óvodapedagógusok többen az mondták, hogy számukra az irodalmi nevelés fontossága a képalkotásban, a memória fejlesztésében, a szókincs bővítésben, a fantázia fejlesztésében. A képzelet fejlesztésében, beszédfejlesztésben, a mondatalkotásban, ami manapság nehezen megy a gyermekeknek és a logikus gondolkodás fejlesztésében rejlik. Elmondták, hogy szerintük irodalmi nevelésről csak akkor beszélhetünk, ha a gyermek szereti a verset és a mesét, örömet okoz neki, és várja a vele való találkozást. Az irodalom közege a nyelv, ezért nagyon fontos, hogy nyelvileg tiszta, és értékes mesét, verset halljanak a gyermekek. Valamint, hogy a komplex személyiségfejlesztés eszköze, nagyon jól fejleszti az érzelmi intelligenciát is, ugyan így a beszédkésztséget, szókincset, logikai gondolkodást, időérzéklet és az anyanyelvi kompetenciákat egyaránt. A mozgáskoordináció, szabad önkifejezés területeinek fejlesztése irodalmi nevelés nélkül nem valósítható meg. Továbbá a magyar nyelv és kultúra megőrzése az irodalmi nevelésen keresztül valósul meg. Az irodalmi nevelés fontos és hasznos részterülete a komplex személyiség fejlesztésnek. Nagy hatással van az értelmi-és érzelmi intelligencia alakulására. A nevelés folyamatában feldolgozott mesék, történetek mintát adnak a szociális szerepek, morális viselkedésformák elsajátítására, segítséget ad a feldolgozatlan traumák, szorongások leküzdésében. Jó eszköz a gondolkodás fejlesztéséhez, nem utolsó sorban az óvónő és a gyermek közti érzelmi viszony alakításában.

Tehát egy nagyon összetett területről beszélhetünk, ami bizonyítja, hogy így egymást kiegészítve a gyermekek számára felsoroltak rengeteg részkapességet és olyan területet, melyeket nem lehet elhanyagolni a gyermekek fejlődés, fejlesztése céljából.

5.2. Irodalmi nevelés integrálása

Ön szerint hogyan lehet az irodalmi nevelést integrálni más óvodai foglalkozásokkal?

Erre egységesen az volt a válaszuk, hogy minden tevékenységben remekül alkalmazható egy-egy jól megválasztott mondóka a testneveléshez, ének tevékenységhez egyaránt, valamint a vers a vizuális, környezeti vagy akár matematikai foglalkozáshoz. A tematikus tervben tervezett foglalkozásokhoz kapcsolódó rövid versek, mondókák, kiszámolók ismételtetésével, mint a külső világ tevékeny megismerése matematikai tartalommal foglalkozás során a számlálásnál az Egy megérett a meggy c. mondóka felidézésével. Vizuális nevelés során emberábrázolásnál a Pont, pont vesszőcske c. mondóka. Ezt én is alkalmaztam a legnagyobb gyermekemnél, azóta tudja az ember alakját rajzolni. Igaz, hogy mindenkinek hatalmas a pocakja, de ez majd idővel alakulni fog nála az iskolai évek alatt. Komplex módon integrálhatjuk az irodalmi nevelést akár mesedramatizálással, zenei effektekkel, vizuális megjelenítéssel, akár mesét ábrázolni papíron. Erre kaptam egy olyan választ, ami eszembe sem jutott volna. Miután egy új mesét mutatott be a pedagógus, átbeszéli a tartalmat, idegen szavakat, esetleg a jó-rossz vívódását, ezután minden gyermek asztalhoz ül és az a feladata, hogy rajzolja le az adott mese kapcsán, milyen érzések voltak benne vagy ki volt a kedvenc szereplője, melyik helyszínt képzele el, ahol ő is szívesen sétálna mondjuk, és megkötés nélkül, ami a gyermeknek a mesével kapcsolatban eszébe jut, le kell rajzolnia azt a motívumot. Ez az óvodapedagógus számára egy visszacsatolás, mégis a gyermekek élvezettel rajzolnak, örömmel mutatják az elkészült műveket. Lehet mozgással a vers, mondóka ritmusára mozogni, játék során eljátszani egy mesét bábokkal, figurákkal, élő szereplőkkel (dramatizálni). Mivel az óvodában nem határolódnak el a foglalkozások és a kezdeményezések tartalomvilág élesen egymástól, komplexen is és projektben gondolkodnak az óvónők, így a nap folyamán a helyzetektől függően megjelennek a már hallott vagy tanult, illetve az új versek, mondókák. Az aktuálisan feldolgozott mese elemei és tartalma pedig felbukkanhat vagy beépülhet a gyerekek játéktevékenységébe, például másnap megépíthetik az erdőt, ahol a hónapok vándoroltak, hozzá a házakat, szabad utat engedve az ő kis fantázia világuknak. Emiatt, hogy komplex személyiségfejlesztés van az ovikban az irodalmi nevelés hatással van a többi nevelési területre,

a mesékben, mondókákban előforduló számok, számolások segítik a számfogalom kialakulását, megalapozza a matematikai relációkat. A versek, mondókák támogatják a zenei nevelést ritmusérzék fejlesztésében, a testnevelés területén segíti a mozgássorok felidézését, fejleszti a téri orientációt. Világosan fellelhető a két nevelési terület közötti kölcsönös egymásra hatás. A vizuális nevelést nagymértékben befolyásolja a gyermek témaválasztásában. Sokszor jeleníti meg a mesékben mondókákban átélt élményeket. Az óvodai nevelés az évkör eseményeire alapul, benne az irodalmi nevelés is. A feldolgozott irodalmi anyagok lehetőséget adnak a természeti, társadalmi környezet törvényszerűségeinek, sokszínűségének megismerésére, mindennapi mesék megélésére. Ilyen lehet például Fésűs Éva meséi közül a Büszke tölgyfa vagy Berta Katalin a Föld meséje.

5.3. Irodalmi nevelés a mai fiataloknak

Ön szerint, mivel lehetne hatékonyabbá tenni az irodalmi nevelést a mai gyermekek számára a fejlődésük érdekében?

Az első óvodapedagógus, akivel beszéltem, egy tőmonddal válaszolt, miszerint szülők bevonásával lehetne hatékonyabbá tenni az irodalmi nevelést. Ez már feljebb is írtam, hogy a mai fiatalok beragadtak a médiumok (televízió, tablet, telefon, számítógép stb..) világába, a szülők pedig hagyják, mert addig is jól el van a gyermek, mindezt 3-7 éves korban. Sajnos ezt a családon belül tapasztalja az egyik beszélgető partnerem, hogy a média, de még azokban is az olyan mesék, melyek nonfiguratív szereplőkkel, semmitmondó erőszakos tartalommal vannak megtöltve kötik le a gyermekek figyelmét a legjobban. Az EGYMI-ben dolgozó pedagógus szerint a gyermekek különböző tapasztalattal érkeznek óvodába, ezért legyen alkalmuk az adott témával kapcsolatban többféle cselekvésre, cselekedtetéssel történő feladatra. Ha egy gyermek egy -egy részjelenségnél megtapad, akkor hagyni kell addig időzni ott, amíg ezt az érdeklődése megkívánja. Ez persze szép gondolat lenne, ám sajnos a pedagógusok létszámának hiánya és a gyermek magas csoportlétszáma miatt szinte kivitelezhetetlen ez az elképzelés. Mindent megtesznek azért, hogy a gyermek fejlődjön, ám a pedagógushiány ezt nem vagy nem mindig teszi lehetővé, hacsak nem jár utazó gyógypedagógus vagy jobb esetben van az intézményben állandó alkalmazott gyógypedagógus, aki a gyermekeknek ezeket a területeket segít fejleszteni, esetlegesen tud adni egy olyan lökést a gyermeknek, amely sikeresen elindítja a fejlődését. Valójában a szülőknél kellene tudatosítani az irodalmi nevelés fontosságát a mindennapi mesélés, mondókázás által, az oviban pedig élményszerűbbé tenni a

mesét, cselekedtetéssel, dramatizálással, hangszerhasználattal, mozgásos elemekkel, valamint újszerű szemléltetéssel árnyékszínházzal, kivetítéssel, régi technikák visszahozatalával, mint a diafilm és egyéb beszédre ösztönző eszközök alkalmazásával. Az óvodás korosztálynak a megfelelő irodalmi műveket kellene mutatnia színvonalas, változatos, hiteles előadással az óvodapedagógus bemutatásával. Alkotó módon kellene a gyerekeket aktívan bevonni az irodalmi művek feldolgozásba, mint a gyakori színházlátogatások, például a stúdió előadások, mint az Aladdin, illetve bábelőadók meghívása az óvodákba. A kellő motiváció felkelti a gyermek érdeklődését. A figyelem felkeltése és fenntartása nagymértékben függ az irodalmi tartalmat közvetítő óvónő személyiségétől, szakmai felkészültségétől. Másként ad elő egy tartalmat egy gyakornok és másként egy tízen éve dolgozó rutinnal rendelkező óvodapedagógus. A megfelelő személyi feltételek mellett, a sikerességet, a bevésés hatékonyságát nagyban segítheti a témához illő szemléltető eszközök, bábok, dekorációs elemek, technikai berendezések használata, például a papírszínház elejére készített papírkeret, ami az adott meséhez illik, bábok, IKT eszközök.

5.4. Nyelvi fejlődés és kommunikációs képességek

Hogyan lehet támogatni Ön szerint az irodalmi nevelésen keresztül az óvodás gyermekek nyelvi fejlődését és kommunikációs képességeit?

Itt már vannak sokkal eltérőbb válaszok. Van, aki azt mondja, hogy az ölbéli mondókák erre a legalkalmasabbak, mások a segítségnyújtással, szükség szerinti feladat ismétléssel támogatná a fejlődést, vagy visszanyúlna a korábbi élményeihez, ismereteihez. Óvónői mintával is lehet támogatni, sőt ajánlott is, mivel ezen korú gyerekek számára a bemutatás, illetve bemutatattás útján jobban és könnyebben tudjuk elmondani a feladatot. Életkoruknak, fejlettségüknek, érdeklődésüknek megfelelő anyagválasztással, beszélő támogató légkörrel a csoportban, ha van olyan gyermek, aki nem beszél (sajnos az egyik helyen van kettő ilyen kisgyermek is), szakemberekkel való együttműködéssel lehetne támogatni a gyermekeket. Mivel az EGYMI-n kívül nincs állandó gyógypedagógus semelyik óvodapedagógus intézményében sem. csak az utazó gyógypedagógust tudják segítségül hívni a sajátos nevelési igényű gyermekekhez, ám ezt egymástól függetlenül mondták, hogy kevés. A szakszolgálatok sem hívják vizsgálatra a gyermekeket, ha hívják akkor pedig a szülő nem akar némely esetben együtt működni. A hat pedagógusból négyen említették a megfelelő szülői háttértámogatás hiányát is. Ők, mint

óvodapedagógusok próbálják támogatni a gyermekeket sok-sok mondókéval, differenciáltan, játékosan, ám a megfelelő szakember és esetlegesen diagnózis hiányában nagyon nehéz a helyzetük. A gyerekek ebben a korban még hallás útján tanulnak a legtöbbet, ezért, ha nem kap mindig képet a szöveg mellé akkor használja a saját gondolkodását, belső képeit, fantáziáját. Ezzel olyan idegrendszeri pályákat épít ki, amelyek minden területen a fejlődését szolgálják. Komplex módon fejleszti a gyermek személyiségét. Legfontosabb hatása az élménynyújtáson túl a gyermek nyelvi nevelésében rejlik.

5.5. Értelmi fejlesztésének elősegítése

Milyen módszereket alkalmaz a gyermekek értelmi fejlesztésének elősegítésére?

Komplexen, minden lehetséges eszközt, vizualitást, zenei elemet felhasználva próbálják segíteni a gyermekek értelmének fejlesztését. Képzelet, emlékezet, gondolkodás (analízis-szintézis, összehasonlítás), megfigyelés, bemutatás, dicséret, differenciálás, hibajavítás, segítségadás, ismétlés, gyakorlás, élménynyújtás, beszélgetés mind-mind alkalmazhatóak az értelem fejlesztésének elősegítéséhez. A találós kérdések, szóbeli játékok, magyarázatok, összefüggések megértetése segítik a kognitív gondolkodást, fejlesztik a logikai képességeket, az összefüggések megértését. Csoportos, mikrocsoportos és egyénre szabott fejlesztéseket is alkalmaznak. Általában a játékbá ágyazott fejlesztést részesítik előnyben az óvodapedagógusok. A kiindulópont mindig a gyerek aktuális állapota, amelyhez alkalmazkodva használják a bemutatás, együtt játszás, mozgásos játéktevékenységek, zenehallgatás, dramatizálás, bábozás eszközeit. A bemutatásnál nagyon fontos az előadó felkészültsége, motiváltsága, a nyugalmas légkör biztosítása, különben elszabadulnak az indulatok a foglalkozás során, nem lesz meg a megfelelő motiváció. A mesemondás fejből történjen a gyermekkel való folyamatos kontaktus fenntartása érdekében. Ilyenkor a pedagógus bele tudja szőni a gyerekek tevékenységeit a mesébe, ha esetleg nem figyel, akkor valamilyen módon a gyermek nevét és cselekedetét felhasználva mesél folyamatosan. Az előadásmód legyen játékos és közvetlen. Fontos a vokális eszközök, mint például a hangszín, tempó, hangerő, hanglejtés, artikuláció folyamatos, játékos használata. Fontos a beszélgetés, mint a kommunikációs képességek fejlesztésének eszköze, ezzel lehetőséget teremt a gyermek véleményének, belső igényeinek, gondolatainak, emócióinak a kifejezésére. A magyarázattal lehetőséget tudnak biztosítani a gyermek ismereteinek bővítésére, tévedéseinek javítására. Bár

a megkérdezettek fele nem szereti a fejből mesélést, szerintük egy jól megválasztott mese, akár népmese, akár kortárs mese ugyanúgy tud hasznosulni, mint a fejből mondott mese.

5.6. Technikák az irodalmi nevelésben

Ön milyen technikákat alkalmaz az irodalmi nevelésben a kreativitás és képzelet ösztönzésére a gyermekeknél?

Kicsiknél, vagyis a 2,5-4 évesek közt az irodalmi nevelés mozgással kísért mondókával próbálják ösztönözni. A dúdolt ritmikus mondókák, recitáló mondókamesék a beszoktatás nehéz időszakában jó szolgálatot tettek a legtöbb esetben. Mikor mesét mondanak a gyermeknek, a legjobb, ha nincs képhez kötve a mese tartalma, ezáltal a gyermek a fantáziáját kell, hogy segítségül hívja a képek megjelenítéséhez, elképzeléséhez. Vizuális tartalmat a meséhez kapcsolva, alkotással összekötve, folytasd a mesét játék, melyik szereplő lennél, ÉS miért? játék (ok-okozati viszonyokat felismerhet, vagyis Petra hercegnő szeretne lenni, mert szép a pörgős szoknyája, amit az óvónő éppen mesélt), dramatizálás, zenei hangok beépítése a mesébe, akár egy csengő, egy dob vagy egy xilofon már ösztönzi a gyermeket a kreativitásra. Mozgásformák kitalálása vershez, mondókához, akár meserészletek ábrázolása, szereplők és díszlet készítése barkácsolás keretében az átgondolt és alapos ismeretét a bemutatott irodalmi műnek. Olykor elég a minimális eszközhasználat, ám van olyan mese, történet, melyhez szükség van eszközigenyes bemutatásra. A gyerekek ötleteit is beépíthetjük a feldolgozás során, ám ekkor figyelniük kell arra, hogy a mese cselekménye és a történet tartalma ne változzon drasztikusan. Más művészeti ágak alkalmazása, bevonása a bemutatás során (zene, dal, fények, mozgás, művészeti alkotások,) is kreativitásra sarkallják a gyerekeket. Ilyen lehet például egy papírszínház, melynél fejből meséli a történetet a mesélő, ám a hanghatások, vagy a mese alatt folyamatosan halkán, lágyan szóló a zene is felkelti az érdeklődésüket. Nagyon szeretik és csodálják a ma már úgynevezett retronak, régi elavult módszernek kikiáltott dolgokat. Ilyen a diavetítő, mikor egy olyan régi mesét, mint az öreg néne őzikéje mesélünk képpel, ám a gyermekeknek már hallották valahol előtte. Itt én úgy gondolom, hogy azért is kelti fel az érdeklődését, mert a képzeletét társítja egy rajzolt képhez, meg tudja mondani, mit képzelt másként és mit pont olyannak. Itt ismét az értelmet segítettük, a mondatalkotást, a beszédet is.

5.7. Irodalmi nevelés szerepe a kritikus gondolkodásának és problémamegoldó képességének fejlődésében

Ön szerint milyen szerepe van az irodalmi nevelésnek az óvodás korú gyerekek kritikus gondolkodásának és problémamegoldó képességének fejlődésében?

A jó mesének erkölcsi tartalma van, belső indulati élményeket közvetít, oldja a szorongást, emberi kapcsolatokra tanít, mélyíti az önismeretet, segíti a világ Ösztönzi a gyermekeket arra, hogy a problémamegoldó gondolkodásnak többféle megoldása is lehet. A történet során a gyermekek egy történést, cselekvést, szereplőt ismerik meg, ami bemutat nekik egy helyzetet, problémát, amire látnak egy fajta megoldási módot, ez lehet példa számukra, ebből tanulhatnak. Eldönthetik, hogy ez szerintük jó, vagy rossz, állást foglalhatnak, mérlegelhetnek, más -más megoldást találhatnak ki, új utakat kereshetnek, segíthetnek a gondolkodásban egymásnak is. Többen azt mondták, hogy a kifejező képesség is nagyon jól tud fejlődni az irodalmi művek által, segíti a mesék által megoldani a problémákat, azaz az irodalmi művek példát, lehetséges mintát szolgáltatnak, ismertetnek meg a gyerekekkel. Belehelyezkedhetnek egy-egy szereplő sorsába, cselekedeteibe, gondolataiba. Megismerhetik, hogy a döntéseknek milyen következményei lehetnek. Ezáltal eldönthetik, hogy ők mit tartanak helyesnek, avagy éppen helytelennek, megfogalmazhatják, hogy ők hogyan cselekednének hasonló helyzetben. A gyermek irodalmi alkotások közül a mesék, szereplőkön keresztül, eseménysort dolgoznak fel. A történetek jellemzője a főhős egy adott életszakaszának nyomon követése. A gyermek természetes közvetlenséggel tanulja meg a személyiségvonásokhoz való viszonyulást, a hozzájuk kötődő emóciókat. Megtanul azonosulni és elhatárolódni, kialakul az értékítélete. Az óvodáskorú gyermek gondolkodása elsősorban érzékelés alapú. Az irodalmi alkotás előadása közben alkalmazott eszközök a figyelemfelkeltés mellett a vizuális hatásokkal segítik az élmény elmélyült befogadását, fokozzák a belső képalkotás alakulását

Eredmények és értékelésük

Beszélgettem olyan óvodapedagógussal, aki EGYMI-ben dolgozik és már nagyon régóta az óvodapedagógusi hivatást űzi, mert még nekem is ő volt az óvónőm ezelőtt 30 éve. Beszéltem olyan óvodapedagógussal, aki egyházi intézményben és olyan óvodapedagógussal, aki önkormányzati óvodában, valamint egy már a nevelési éveit jócskán letöltött, nyugdíjas éveit élvező óvónővel. A nyugdíjas óvónő ma már csak ámuldozik azon, hogy a gyerekek az évek

leforgása alatt mennyire megváltoztak, nem tudnak játszani a játékokkal, nem hallgatnak a nevelőkre, folyamatos a konfliktus. A gyermekekben akkora belső feszültség alakult ki, melyet nem tudnak feldolgozni ezáltal lesznek agresszívabb viselkedésűek és nem találnak más játékot, mint a manapság népszerű „zombi fogócska”. Azt gondolom, hogy ez nem a gyermekek hibája, inkább a szülőké. Rohan a világ, rohan vele a szülő, mikor a gyermek mellett kellene kissé lassítani, hogy a kicsik se az óvodában halljanak először mesét, verset, mondókát, hanem a szülő is vegye ki ebben a részét. Többen mondták az interjú alanyok közül, hogy a családlátogatások alkalmával a gyermek nem ment oda hozzájuk, nem érdeklődött a vendégek iránt, inkább a televízió bámulásával és egyéb videójátékkal való játékkal töltötte azt a csekély időt. Az egyikük úgy fogalmazott, hogy nem baj, ha a gyermek a televízió és társait nézi, ám kellene időkorlát, illetve nem csak az időkorlát, hanem a szülői szűrőnek is jelen kellene lennie, milyen mesét nézhet a gyermek az adott életkorban. Ezzel nem is lenne baj, ám az értelmi fejlődését hátráltatja, ha vizuális és gyorsan változó képsorokat lát maga előtt. Ezzel nem fejlődik az értelme. A másik érdekes dolog, ami nagyon meglepett, hogy mikor mondják a gyermek szülőjének, hogy háromévesen az óvodában nem kellene már napközben pelenka, alváshoz persze adnak, de mivel se személyi, sem pedig tárgyi feltétel nem adott a pelenkacseréhez a szülő elképedve néz. Hát majd megérik rá mondattal. Mikor az idős óvónő felsorolta, hogy milyen módszert, illetve könyveket javasol, a szülő visszakérdezett, hogy milyen könyv, mert hogy még nem is hallott ilyenről, sem pedig mondókáról. A tárháza ezeknek az irodalmaknak nem nagy, ám ha belegondolunk, hogy a gyermek a meséhez tud képet is társítani, ha a szülő úgy meséli a könyvet, úgy mondja a verset, mondókát, hogy a gyermek látja a könyven a képet, tud hozzá cselekvést kötni, tud hozzá mondókát, verset akkor könnyen megérti, hogy miről is van szó, ám itt már sajnos a szülők kényelme elrontja a gyerekek fejlődését. Sokszínű a gyermekek óvodába kerülésekor a paletta, ám nehezem is formálható némely óvodába kerülő 3-4 éves gyermek. Az EGYMI-kbe járó óvodások többsége, sérülésük és egyéb hátrányos helyzetüket tekintve az óvodapedagógusok helyzete nagyon nehéz, mind a segítőhiány, mind a foglalkozások tartalmának tekintetében. Nehéz egy intelligenciahatáron mozgó, nem beszélő gyermek és egy ép értelmű megkésett beszédfejlődéssel küzdő gyermek mellett differenciálni. Pedagógia-, gyógypedagógiai asszisztensek segítségére lenne szükség, aki segíti az óvodapedagógus munkáját. Az általános vélemény az volt a kérdésekre, hogy az irodalmi nevelést nem lehet elhanyagolni, minden nap alkalmazni kell integráltan a testnevelés, az énes-játék, és a vizuális tevékenységek közben is.

6. Összefoglalás

Koltói Lilla jegyzetében kiemeli az óvodáskorú gyermekek értelmi fejlődésének jellegzetességeit, hangsúlyozva, hogy már az óvodáskorban képesek véleményt alkotni és megérteni a körülöttük zajló eseményeket. Szemben azzal a közkeletű véleménnyel, hogy a kisgyermek elsősorban az érzelmein keresztül közelít meg mindent. Koltói szerint a gyerekek tapasztalataik alapján érvelnek és magyaráznak. Ennek fényében foglalkozik az óvodások értelmi fejlődésével és annak támogatásával az irodalmi nevelés keretein belül. Az óvodáskor jellemzője, hogy a gyermek sajátos gondolkodási módokat alkalmaz, például természeti jelenségeknek emberi tulajdonságokat tulajdonít, és ok-okozati összefüggéseket hibásan értelmez. A gyermeki realizmus azt jelenti, hogy a gyermek számára a tárgyi világ és a saját belső világa összeolvad, így egyértelműen látja az objektív és a szubjektív elemeket. Bár az óvodás gondolkodása még egyszempontú és nem képes a decentralálásra, az idő múlásával képes lesz több dimenziót és kapcsolatot észrevenni.

Az irodalmi nevelés szorosan kapcsolódik az értelmi fejlődéshez, hiszen a mesék, versek és mondókák hallgatása, olvasása és elemzése számos kognitív képességet fejleszt. Az óvodai irodalmi nevelés célja, hogy előkészítse a gyermekeket az iskolában való olvasásra és értelmezésre, valamint fejlessze a kritikus gondolkodást és a nyelvi készségeket. Emellett az irodalmi művek társadalmi, kulturális és erkölcsi kérdéseket is felvetnek, segítve ezzel a gyerekeket a világ megértésében és az empátia fejlesztésében.

Összességében az irodalmi nevelés nemcsak az irodalmi művek megismerésére és értékelésére irányul, hanem széles körű kognitív és nyelvi készségek fejlesztését tűzi ki célul, hozzájárulva ezzel az óvodáskorú gyermekek sikeres értelmi fejlődéséhez és tanulási útjához.

Az értelmi fejlődés az emberi gondolkodás és megértés progresszív, fokozatos növekedése, amely magában foglalja különböző kognitív képességeket, például az észlelést, az emlékezetet, a figyelmet, a gondolkodást és a problémamegoldást. Ez az egyéni és kontextuális folyamat számos tényezőtől függ, beleértve a genetikát, a környezetet és a tapasztalatokat, és az élet során folyamatosan zajlik.

Az óvodai irodalmi nevelés célja, hogy a 2,5-7 éves korú gyermekeket sokoldalúan és harmonikusan fejlessze a gyermekirodalom segítségével. Az irodalmi nevelésnek az irodalmi művekkel való találkozás révén kell ösztönöznie a gyermekek kíváncsiságát és kreativitását, valamint fejlesztenie kell beszéd- és nyelvi készségeiket.

Az értelmi nevelés fontos része az óvodai irodalmi nevelésnek, mivel segíti a gyermekek logikai gondolkodását, kíváncsiságát és nyelvi készségeit. Sajnos azonban tapasztalatok azt mutatják, hogy egyre több gyermeknek hiányzik az otthoni mesélés, és helyette túlzott mértékben függ a televízió vagy a digitális eszközök használatától. Ez negatívan irányítja a gyerekek fantáziáját és szociális készségeit, ezzel egyidejűleg akadályozza az irodalmi nevelést.

Az ilyen helyzetek javításához szükséges lenne, hogy a szülők és az óvodák jobban együttműködjenek, és egyaránt hangsúlyozzák az irodalmi élmények fontosságát a gyermek fejlődése szempontjából. A gyermek értelmi fejlődésének alapjait Piaget elmélete támasztja alá, mely szerint az értelmi fejlődés négy fő szakaszon megy át. Az első szenzomotoros szakaszban a gyermek összefüggéseket tanul a saját és a külvilág között, majd a műveletek előtti szakaszban megjelennek a szimbolikus működések és a beszéd. A konkrét műveletek szakaszában a gyermek képes az absztrakt gondolkodásra, de ez még csak a tárgyakra korlátozódik.

Az óvodáskori nevelésben az irodalom fontos szerepet játszik az értelmi képességek fejlesztésében, a koncentráció és a fantázia fejlesztésében, az esztétikai nevelésben, valamint az érzelmi és erkölcsi nevelésben. A mese szereplőinek viselkedése példaként szolgál az erkölcsi kategóriák megértéséhez, emellett segít a szociális kompetenciák kialakításában és az anyanyelvi készségek elmélyítésében.

A szakirodalmak között meghatározó szerepet játszik az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja, amely részletesen foglalkozik az óvoda működésével és a nevelés módszereivel.

A versek és mondókák könnyítik a gyerekek beszédaktivitását, szókincsének fejlődését, és érzelmi gazdagítást is nyújtanak. A ritmus és a hangulat befolyásolja a gyerekek érzelmi világát, így segítve az érzelmek megértését és kifejezését. Emellett a mesék különböző szerepeket töltenek be, legyen szó érzelmi intelligencia fejlesztéséről, problémamegoldásról, vagy erkölcsi nevelésről. A mesék általában pozitív végkifejlettel zárulnak, ami segíti a gyerekek biztonságérzetét és a világszemléletüket. Fontos, hogy a mesék segítségével a gyerekek meg tudjanak nyugodni, fel tudják dolgozni az élményeiket, és el tudjanak merülni egy varázslatos világban. Az óvodapedagógus szerepe is kiemelt a mesék megfelelő átadásában és felhasználásában. Az értelmi fejlődést és az irodalmi nevelést nem tudjuk külön választani.

7. Irodalomjegyzék

363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról. Letöltés dátuma: 2024.03.19. Forrás <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>

B. Kis A. (2013): *Gyermekirodalom az óvodában.* Mentorháló. A Szegedi Tudományegyetem honlapja. Letöltés dátuma: 2024.04.20. Forrás: http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/GYERMEKIRODALOM_AZ_VODBAN/index.html

Bárdos J. (2011): A gyermeki megismerés és az irodalom. *Könyv és nevelés*, 13(2), pp. 35–40.

Bereczkiné Záluszkai A. (2018): *Magyar népmesék az irodalmi, nyelvi-kommunikációs nevelésben.* Budapest: ETE-TÓK. PPT. Letöltés dátuma: 2024.02.22. Forrás <https://amityny.org/data/eloadasok/doc/8.pdf>

Bereczkiné Záluszkai A. (2013): Kortárs mondókák, versek az óvodai élményalapú irodalmi foglalkozásokon. In: Podráczky Judit (szerk.): *Művészeti nevelés kora gyermekkorban: Módszertani kaleidoszkóp.* Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő, pp. 37–50.

Bernáth L. – Solymosi K. (szerk.) (1997): *Fejlődéslélektani olvasókönyv.* Budapest: Tertia Könyv.

Boldizsár I. (2004): A bit-agyú gyerekek és a mese. In: *Mesepoétika.* Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 147–151.

Boncz I. (2015): *Kutatásmódszertani alapismeretek.* Pécs: PTE Egészségtudományi Kar.

Bujdosóné Papp A. (2015): Tevékenységek a kompetenciák kialakulásához. In: Pálfi S. (szerk.) *Óvodapedagógiai módszertani kézikönyv.* Debrecen: Debreceni Egyetem, pp. 6–21.

Dankó E. (2004): *Irodalmi nevelés az óvodában.* Budapest Okker Oktatási, Kiadói és Kereskedelmi Kft.

Demény P. (2010) *A mesetanításlehetőségei az óvodában.* Letöltve: 2024.04.05. forrás : https://epa.oszk.hu/03900/03976/00034/pdf/EPA03976_magiszter_2010_02_005-014.pdf

Fáyiné Dombi A. – Sztanáné Babics E. (2013): *Pedagógus mesterség*. Mentorháló. A Szegedi Tudományegyetem honlapja. Letöltés dátuma: 2024.02.10. Forrás

http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Pedaggus_mestersgV2/

Fraiberg, S. H. (2005): *Varázsos évek: Hogyan értjük meg és miként kezeljük a korai gyerekkor problémáit*. Budapest: Park Könyvkiadó.

Horgas B. – Levendel J. – Trencsényi L. (1976): *A gyerekek másképpen olvasnak*. Budapest: Minerva.

Horváth-Szinnyai B. (2013): *A mondókák fejlesztő hatása*. Letöltés dátuma: 2024.04.03. Forrás (<http://www.kepessegfejleszt.hu/a-mondokazas-fejlesztzo-hatasa/>)

József I. (2010): A csecsemő és a kisgyermek erkölcsi fejlődése. In: *Képzés és gyakorlat*, 8(2), pp. 95–101.

Kádár A. (2012): *Mesepszichológia: Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban*. Budapest: Kulcslyuk Kiadó.

Kocsisné K. V. – Túriné G. A. – Ruzsics I. (2013): *Kommunikáció fejlődése és fejlesztése értelmileg akadályozott személyeknél*. Mentorháló. Letöltve 2024.04. 26. forrás http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Kommunikaci_fejldse_s_fejlesztse_rtelmileg_a_kadlyozott_szemlyeknl/index.html

Koltói L. (2013): *Pedagógiai pszichológia jegyzet óvodapedagógusoknak*. Mentorháló. A Szegedi Tudományegyetem honlapja. Letöltés dátuma: 2024.02.10. Forrás http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Pedaggiai_pszichologia_jegyzet_vodapedaggusoknak/index.html

Magyar etimológiai szótár (é.n.): Online. Arkanum Kiadó. Letöltés dátuma: 2024.03.07. Forrás <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/v-F4386/vers-F4437/>

Mérei F. – V. Binét Á. (2006): *Gyermeklélektan*. Budapest: Medicina Könyvkiadó.

Molnár Cs. (2015): A kisgyermekkorai anyanyelvi nevelés. In: Simon István Ágoston (szerk.): *A kisgyermekkorai nevelés módszertana*. Szombathely: Nyugat-magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ, pp. 5–34.

Péter P. V. (2022): *Részképességek fejlesztése a Pompás napok módszerrel*. Pompás Napok honlapja. Letöltés dátuma: 2024.04.01. Forrás https://pompasnapok.hu/wp-content/uploads/2022/09/Peter-Petra-Veronika_Reszkepessegek-fejlesztese-a-Pompas-Napok-modszerrel_2022.pdf

Ranschburg J. (2002): *A világ megismerése óvodáskorban*. Budapest: OKKER Kiadó.

Rigó B. (2007): A gyermekvers és a felnőtt költészet határai. Tanítási segédanyag 5–8. évfolyam számára. In: *Tanári Kincseslád*. Irodalom, 7. sz. Budapest: Raabe Kiadó.

Stibler E. (2006): Miért a népmese? – egy pszichológus érvei, *Könyv és Nevelés*, 8(2) pp. 71-74.

Szinger V.(2009): *Interaktív mesemondás és meseolvasás az óvodában a szövegértés fejlesztéséért*. letöltve 2024.04.05. Forrás <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=184>

Tancz T. (2009): Népmese és szocializáció. In: *Mint a mesében?* Tanulmányok a mese fontosságáról. Budapest: Pont Kiadó, pp. 45–53.

Weöres S. (1986): A vers születése. In: *Egybegyűjtött írások I.* Budapest: Magvető Kiadó, pp. 219–161.

8. A strukturált interjú kérdései és válaszai

Kérem, fogalmazza meg, Ön szerint, miben rejlik az irodalmi nevelés fontossága az óvodában!	Ön szerint hogyan lehet az irodalmi nevelést integrálni más óvodai foglalkozásokkal?	Ön szerint, mivel lehetne hatékonyabbá tenni az irodalmi nevelést a mai gyermekek számára a fejlődésük érdekében?	Hogyan lehet támogatni Ön szerint az irodalmi nevelésen keresztül az óvodás gyermekek nyelvi fejlődését és kommunikációs képességeit?	Milyen módszereket alkalmaz a gyermekek értelmi fejlesztésének elősegítésére?	Ön milyen technikákat alkalmaz az irodalmi nevelésben a kreativitás és képzelet ösztönzésére a gyermekeknél?	Ön szerint milyen szerepe van az irodalmi nevelésnek az óvodás korú gyerekek kritikus gondolkodásának és problémamegoldó képességének fejlődésében?
Képalkotás, memória fejlesztése, szókincsbővítés, logikus gondolkodás	Minden tevékenységben remekül alkalmazható. Egy-egy jól megválasztott mondóka pl a testneveléshez, ének tevékenységhez. Vers a vizuális, környezeti vagy akár matematikai foglalkozáshoz.	A szülők bevonásával	Ölbeli mondókákkal, játékos tevékenységbe ágyazva.	Komplexen, minden lehetséges eszközt, vizualitást, zenei elemet felhasználva.	Az előző pontban felsoroltokat	A tökéletes megalapozása annak.
Irodalmi nevelésről csak akkor beszélhetünk, ha a	A tematikus tervben tervezett	Mivel a gyermekek	Segítségnyújtással, ha szükséges ismétlje meg a	Képzelet, emlékezet, gondolkodás	Kicsiknél az irodalmi	A jó mesének erkölcsi tartalma

<p>gyermek szereti a verset és a mesét, örömet okoz neki, várja a vele való találkozást. Az irodalom közege a nyelv, ezért nagyon fontos, hogy nyelvileg tiszta, és értékes mesét, verset halljanak a gyermekek.</p>	<p>foglalkozásokhoz kapcsolódó rövid versek, mondókák, kiszámolók ismételtetésével. Pl: Külső világ tevékeny megismerése matematikai tartalommal: számlálásnál: Egy megérett a meggy c..mondóka felidézésével. Vizuális nevelés: emberábrázolás: Pont,pont vesszőcske c. mondóka. Gyurmázásnál: Csiga biga gyere ki.stb.</p>	<p>különböző tapasztalattal érkeznek óvodába. Legyen alkalmuk a témával kapcsolatban többféle cselekvésre. Ha egy gyermek egy - egy részjelenségnél megtapad, addig időzőn nála, amíg ezt az érdeklődése megkívánja.</p>	<p>feladatot, vagy keressen kapcsolatot korábbi élményeihez, ismereteihez. Óvónői mintával is lehet támogatni.</p>	<p>(analízis, szintézis, összehasonlítás), megfigyelés</p>	<p>nevelés mozgással kísért szöveg gyakori ismételtetésével. A dúdolt ritmikus mondókák, recitáló mondókák esék a beszoktatás nehéz időszakában jó szolgálatot tehetnek. Csak abból a gyermekből lesz jó beszélő és jó olvasó, aki képes a belső fantáziakép megjelenítésére.</p>	<p>van, belső indulati élményeket közvetít. A jó és az igaz győz a gonosszal és a hazuggal szemben. Oldja a szorongást, emberei kapcsolatokra tanít, mélyíti az önismeretet, segíti a világot. Ösztönzi őket arra, hogy a problémamegoldó gondolkodásnak többféle megoldása is lehet.</p>
--	--	--	--	--	---	---

<p>Komplex személyiségfejlesztés eszköze, az érzelmi intelligenciát is nagyon fejleszti, valamint a beszédkeszséget, szókincset, logikai gondolkodást, időérzéklet, anyanyelvi kompetenciákat.</p>	<p>Komplex módon, mesedramatizálással, zenei effektekkel, vizuális megjelenítéssel.</p>	<p>A szülőknél kellene tudatosítani a fontosságát a mindennapi mesélésnek, az oviban pedig élményszerűbbé tenni a mesét, cselekedtetéssel, dramatizálással, hangszerhasználat, mozgásos elemekkel.</p>	<p>Életkoruknak, fejlettségüknek, érdeklődésüknek megfelelő anyagválasztással, beszélő támogató légkörrel a csoportban, mintaadással, szakemberekkel való együttműködéssel.</p>	<p>Bemutató, dicséret, differenciálás, hibajavítás, segítségadás, ismétlés, gyakorlás, élmény nyújtás, beszélgetés.</p>	<p>Vizuális tartalom a meséhez kapcsolva, alkotással összekötve, folytatás a mesét játék, melyik szereplő lenné, miért? játék, dramatizálás, zenei hangok beépítése a mesébe.</p>	<p>A történet során a gyermekek egy történetet, cselekvést, szereplőt ismernek meg, ami bemutat nekik egy helyzetet, problémát, amire látnak egy fajta megoldási módot, ez lehet példa számukra, ebből tanulhatnak. Eldönthetik, hogy ez szerintük jó, vagy rossz, állást foglaltatnak, mérlegelhetnek, más megoldást találhatnak ki, új utakat kereshetnek, segíthetnek a gondolkodásban egymásnak is.</p>
<p>Szókincs bővítés, fantázia fejlesztése,</p>	<p>Vizuális tevékenységgel (pl</p>	<p>Újszerű szemléltetéssel</p>	<p>Szavak jelentésének ismertetése, visszatérő elemek</p>	<p>Találós kérdések, szóbeli játékok,</p>	<p>Mozgásformák</p>	<p>Mesetudat, valóság tudat,</p>

képzelet fejlesztése, beszédfejlesztés, mondatalkotás	mesét ábrázolni) mozgással (pl a vers ritmusára mozogni), játék során (eljátszani egy mesét bábokkal, figurákkal).	(árnyékszínház), kivetítéssel, régi technikák visszahozatala (pl diafilm), beszédre ösztönző eszközök	közös együttmondása ("kukurikú, török császár!"), szinonimaszavak gyűjtése, stb.	magyarázatok, összefüggések megértetése	kitalálása vershez, momdókához, meserészletek ábrázolása, szereplők és díszlet készítése barkácsolás keretében	ítélőképesség, kifejezőkészség
A beszédkészség, szókincs gazdagság, gondolkodási műveletek, mozgáskoordináció, szabad önkifejezés területeinek fejlesztése irodalmi nevelés nélkül nem valósítható meg. Továbbá a magyar nyelv és kultúra megőrzése az irodalmi nevelésen keresztül is megvalósul.	Az óvodában nem határolódnak el a foglalkozások és a kezdeményezések tartalmilag élesen egymástól, mivel komplexen és projektben gondolkodom. Így a nap folyamán a helyzetektől függően megjelennek a már hallott vagy tanult ill. új versek, mondókák. Az aktuálisan feldolgozott mese elemei, tartalma pedig felbukkanhat	A korosztályoknak megfelelő irodalmi művek színvonalas, változatos, hiteles előadása az óvodapedagógus által. Alkotó módon a gyerekek aktív bevonása az irodalmi művek feldolgozásánál. A művészeti ágak	A hallás utáni tanulás eszköze az irodalmi nevelés. Gyerekek ha nem kap mindig képet a szöveg mellé akkor használja a saját gondolkodását, belső képeit, fantáziáját. Ezzel olyan idegrendszeri pályákat épít ki, amelyek minden területen a fejlődését szolgálják.	Csoportos, mikrocsoportos és egyénre szabott fejlesztéseket alkalmazok. A játékba ágyazott fejlesztést előnyben részesítem. Kiindulópont a gyerek aktuális állapota, amelyhez alkalmazkodva használom a bemutatás, együttjátszás, mozgásosj	Átgondolt és alapos ismeretét a bemutatott irodalmi művek. Olykor minimális eszközhasználat, vagy igényes eszközök. A gyerekek ötleteinek beépítése a feldolgozás sorá. Más művészeti ágak	Az irodalmi művek példát, lehetséges mintát szolgáltatnak, ismertetnek meg a gyerekekkel. Belehelyezkedhetnek egy-egy szereplő sorsába, cselekedeteibe, gondolataiba. Megismerhetik, hogy a döntéseknek következményei vannak. Eldönthetik, hogy ők mit tartanak

	ill. beépülhet a gyerekek játéktevékenységébe .	széleskörű bemutatása az irodalmi műveken keresztül. Gyakori színház látogatások, előadók meghívása az óvodába.		átéktevékenysége k, zenehallgatás, dramatizálás, bábozás eszközeit.	alkalmazás a a bemutatás során(zene, dal, fények, mozgás, művészeti alkotások, audio vizuális eszközök)	helyesnek, helytelenek. Továbbá megfogalmazhatják, hogy ők hogyan cselekednének hasonló helyzetben.
Az irodalmi nevelés fontos és hasznos részterülete a komplex személyiség fejlesztésnek. Nagy hatással van az értelmi érzelmi intelligencia alakulására. A nevelés folyamatában feldolgozott mesék, történetek mintát adnak a szociális szerepek, morális viselkedésformák elsajátítására, segítség a feldolgozatlan traumák , szorongások leküzdésében. Jó eszköz a gondolkodás fejlesztéséhez, nem	Az óvodai nevelés folyamatában komplex személyiség fejlesztés történik. Az irodalmi nevelés hatással van a többi nevelési területre pro és kontra. A mesékben, mondókákban előforduló számok, számolások pl. segítik a számfogalom kialakulását. Megalapozza a matematikai relációkat. A versek, mondókák	A kellő motiváció felkelti a gyermek érdeklődését. Nagyon fontos a gyermek fejltési szintjének megfelelő irodalmi anyag összeválogatása, figyelemfelkeltő közvetítése. A figyelem felkeltése és fenntartása nagymértékben függ az	Az irodalmi nevelés komplex módon fejleszti a gyermek személyiségét. Legfontosabb hatása az élmény nyújtáson túl a gyermek nyelvi nevelésében rejlik. A felé közvetített tartalmak fejlesztik a fogalomkörét, szókészletét. Észrevétlen módon alakítja beszéd stílusát, kifejezőmódját, javítja az esetleges beszédhibákat. Nagyon fontos, hogy az őt körülvevő személyek példát adjanak a szép magyar beszédre, a választékos kifejezőmódra.	Bemutatás: nagyon fontos az előadó felkészültsége, motiváltsága, Nyugalmas légkör biztosítása. A mesemondás fejből történjen a gyermekkel való folyamatos kontaktus fenntartása érdekében. Az előadásmód legyen játékos és közvetlen. Fontos a vokális eszközök folyamatos,	Diák, rajzok, prezentációk, mese illusztráció audiovizuális eszközök, bábok, zene témától függően.	A gyermek irodalmi alkotások közül a mesék, szereplőkön keresztül, eseménysort dolgoznak fel. A történetek jellemzője a főhős egy adott életszakaszának nyomon követése. A cselekmény mellékszereplői tipikusan két csoportba sorolhatók. Az egyik csoport a

<p>utolsó sorban az óvónő és a gyermek közti érzelmi viszony alakításában. Hasznos eszköze a beszéd fejlődésnek, megértésnek, szókincs gyarapításnak.</p>	<p>támogatják a zenei nevelést ritmusérzék fejlesztésében. Testnevelés területén segíti a mozgássorok felidézését, fejleszti a téri orientációt. Világosan fellelhető a két nevelési terület közötti kölcsönös egymásra hatás. Vizuális nevelést nagymértékben befolyásolja a gyermek témaválasztásában. Sokszor jeleníti meg a mesékben mondókákban átélte élményeket. Az óvodai nevelés az évkör eseményeire alapul, benne az irodalmi nevelés is. A feldolgozott irodalmi anyagok lehetőséget adnak a természeti, társadalmi környezet törvényszerűségeinek, sokszínűségének</p>	<p>irodalmi tartalmat közvetítő óvónő személyiségétől, szakmai felkészültségétől. A megfelelő személyi feltételek mellett, a sikerességet, a bevéssé hatékonyságát nagyban segítheti a témához illő szemléltető eszközök, technikai berendezések használata.</p>	<p>játékos használata. Beszélgetés: a kommunikációs képességek fejlesztésének eszköze. Lehetőséget teremt a gyermek véleményének, belső igényeinek, gondolatainak, érzéseinek kifejezésére. Magyarázat: lehetőség a gyermek ismereteinek bővítésére, tévedéseinek javítására. Fontos, hogy a magyarázat logikusan illeszkedjen a gyermek ismereteinek rendszerébe, és igazodjon a szókincséhez. Gyakorlás: jelentősége a</p>	<p>főhős támogatója, előrehaladását segíti, a másik akadályozza. A szereplők a jó oldalon pozitív személyiségjegyekkel, a rossz oldalon negatív tulajdonságokkal rendelkeznek. A mese folyamatában a cselekvéseik ezt tükrözik. A gyermek természetes közvetlenséggel tanulja meg a személyiségvonásokhoz való viszonyulást, a hozzájuk kötődő érzéseket. Megtanul azonosulni és elhatárolódni. Kialakul az értékkitelete.</p>
---	---	--	--	--

	<p>megismerésére, mindennapi megélésére.</p>			<p>bevésődés pontosságában és tartósságában rejlik. Ezenkívül a gyermek emocionális fejlődése szempontjából is nagyon fontos az irodalmi élmények ismételt átélése.</p> <p>Szemléltetés: az óvodás korú gyermek gondolkodása elsősorban érzékelés alapú. Az irodalmi alkotás előadása közben alkalmazott eszközök a figyelemfelkeltés mellett a vizuális hatásokkal segítik az élmény elmélyült befogadását, fokozzák a belső</p>		
--	--	--	--	---	--	--

				képalkotás alakulását.		
--	--	--	--	---------------------------	--	--

9. Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréseről és eredetiségéről

A hallgató neve: Ternóczy Brigitta
A Hallgató Neptun kódja: LW9M4Y
A dolgozat címe: Az irodalmi nevelés hatása az értelmi fejlődésre
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kaposvári Campus
A konzulens tanszékének a neve: Neveléstudományi tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

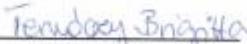
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: 2024. év. április. hó. 26. nap

Hallgató aláírása

Konzulensi nyilatkozat

KONZULENSI NYILATKOZAT

TERNÓCZY BRIGITTA (név) (hallgató Neptun azonosítója) LW9M4Y
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Kaposvár, 2024. április 18.

belső konzulens

Dr. Vörös Klára Ilona egyetemi docens
MATE Kaposvári Campus
Neveléstudományi Intézet
Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék